«Утверждено»

Заведующая МАДОУ № 300

____________/Федорова Л.А../

«02» сентября 2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

воспитателя по обучению детей татарскому языку

Новиковой Лилии Фаритовны

МАДОУ «Детский сад № 300 комбинированного вида»

Авиастроительного района г. Казани

составлена на основе программы "Обучение русскоязычных детей татарскому языку в детском саду"

(авторы: З.М.Зарипова, Р.Г. Кидрячева и др.)

Казань, 2024

Эчтәлек

I	**МАКСАТЛАР БҮЛЕГЕ**
1.1.	**Аңлатма язуы**
1.1.1.	**Программаның максаты һәм бурычлары.**
1.1.2.	**Программаны формалаштыруда принциплар.**
1.1.3.	**Балалар психик үсешенең яшь үзенчәлеклэре.**
1.2.	**Программаны үзләштерүнең планлаштырылган нәтиҗәләре, максат ориентирлары.**
1.3.	**Программа буенча балаларның белем дәрәҗәләрен билгеләү.**
II	**ЭЧТӘЛЕКЛЕ БҮЛЕК**
2.1	**Балаларга үсеш юнәлешләре буенча белем бирү өлкәләре.**
2.1.1.	**Социаль - коммуникатив үсеш**
2.1.2.	**Танып-белү үсеше**
2.1.3.	**Сөйләм үсеше**
2.1.4.	**Иҗади-сәнгать үсеше**
2.1.5.	**Физик үсеш.**
2.2	**Программаны тормышка ашыруда төрле технологияләр, формалар, чаралар**
2.2.1.	**Тәрбияче белән балаларның бердәм эшчәнлеге**
2.2.2.	**Педагоглар белән бердәм эшчәнлек**
2.2.3.	**Балалар бакчасында тәрбияләнүче балаларның гаиләләре белән үзара бәйләнеш**
III	**ОЕШТЫРУ БҮЛЕГЕ**
3.1.	**Баланың үсешен тәэмин итү өчен психологик-педагогик шартлар тудыру**
3.2.	**Үстерешле предметлы - тирәлек оештыру үзенчәлекләре**
3.3.	**Программаны тормышка ашыруда кадрлар белән тәэмин итү.**
3.4.	**Материаль-техник тәэмин итү**
3.5.	**Тәрбиячене эш көне бүленеше**
3.6.	**Бәйрәмнәр һәм күңел ачу чаралары**
3.7.	**Норматив һәм норматив-методик документлар**
3.8.	**Кулланылган әдәбият**

Кереш сүз

“Россия Федерациясендә белем турында” федераль закон - 29.12.2012 N 273-ФЗ (07.05.2013 үзгәртүләр кертелеп, 19.05.2013 гамәлгә кергән), “Татарстан Республикасы халыклары телләре турында” Татарстан Республикасы Законында һәм Татарстан Республикасында башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү буенча Татарстан Республикасы дәүләт программасында мәктәпкәчә милли белем бирү өчен кирәкле шартлар булдыру каралган. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары белән кабул ителгән 2010–2015 елларда мәгарифне үстерү стратегиясендә (30.12.2010, №1174) мәктәпкәчә тәрбия һәм белем бирү учреждениеләре өчен рус телле балаларны татарчага өйрәтү программасы, укыту-методик комплектлары (УМК) төзелде.Шулай ук 2010-2015 елларда мэгарифне устеру стратегиясе кысаларында балалар бакчасында балаларга туган тел эйрэту, сэйлэм телен устеру юнэлешен тормышка ашыру максатыннан тэзелгэн һэм “Туган телдэ сэйлэшэбез” дип аталган методик эсбап балалар бакчасында беренче кече яшьтэге балалар белэн эшлэуче тэрбиячелэргэ кулланма буларак тэкъдим ителде.

Мэктэпкэчэ яшьтэге балалар эмоциональ , хэрэкэтчэн , тиз арыйлар. Бала материалны узе эчен кызык булса гына , узенен шэхси ихтыяжларына туры килсэ генэ кабул итэ һэм фикерли башлый. Телне эйрэту процессында экияти, фантастик сюжетлар , кызыклы геройлар белэн очрашу, уен элементларын куллану – тел материалын эйрэнунен мотивлашкан булуын тээмин итэ. Матераилны кат-кат кабатлап , ятлап эйрэнугэ караганда , аралашу ситуациялэрендэ сэйлэм бурычына тэнгэл килгэн лексик- грамматик материалны балаларнын мостэкыйль комбинациялэп сэйлэшуе –тел эйрэну очен куп мэртэбэ нэтижэлерэк алым. Димэк , эчтэлектэ аралашу ситуациялэре һэм ситуатив кунегулэр системасы булу мэжбур. Телне аралашу ситуациялэренэ бэйлэп эйрэнгэндэ балалар тел ойрэнунен практик эһэмиятен шундук тоялар, эмоциональ кутэренкелек туа һэм тел ойрэну процессынын мотивлашкан булуын таэмин ителэ. Икенче телне ойрэну вакытында бала , ихтыярсыз рэвештэ, лингвистик материалны ана теле куренешлэре белэн чагыштыра. Бу телне узлэштеру процессын жинелэйтэ. Димэк, һэр шогельгэ программа материалын сайлаганда, балаларнын ана теле буенча белемнэр системасын исэпкэ алу зарур.Шогыльлэрдэ ситуатив кунегулэрнен рус һэм татар телендэ бирелуе балаларнын белем сыйфатын кутэругэ зур этэргеч булып тора. Баланын сэйлэм эшчэнлеге торлэре буенча тубэндэге белемнэргэ ия булуы куздэ тотыла: ойрэнелгэн эчтэлек нигезендэ энгэмэдэшен белэн контакт урнаштыра, сорау куя, жавап бирэ, кире кага, раслый белэ; программада курсэтелгэн темалар буенча тэрбияченен сорауларына жавап бирэ һэм сорау куя белэ; бирелгэн урнэк диалоглар буенча охшаш диалоглар тэзи, энгэмэдэ катнаша, төрле схемалар кулланып , ситуация буенча әңгэмэ кора.

1. Максатлар булеге

1.1. Анлатма язуы

Балалар бакчасында татар теленә өйрәтү программасы (алга таба программа) “Мәктәпкәчә төп гомуми белем бирү программасы структурасына Федераль дәүләт стандартлары”на (РФ Мәгариф һәм фән министрлыгының 23.11.2009 елда 655 нче карары нигезендә расланган) нигезләнеп төзелде. Программа 6 яшьтән 7 яшькә кадәр булган рус телле балаларның татарча аралашырга өйрәтү эшчәнлекләренең эчтәлеген чагылдыра. Программа талэп иткэн барлык метод һэм алымнар балаларны татар телен аралашу чарасы буларак кулланырга эзерлэугэ юнэлдерелгэн.” Татарстан республикасы халыклары турында” Татарстан Республикасы Законында һэм Татарстан Республикасында башка теллэр не саклау , ойрэну , устеру буенча Татарстан Республикасы дэулэт программмасында мэктэпкэчэ милли белем биру очен кирэкле шартлар булдыру каралган. 2010 – 2015 елларга мэгариф системасын устеру стратегиясендэ балалар бакчасында балаларга татар телен ойрэту, сойлэм устеру юнэлешен тормышка ашыру максаты куелган. Мэктэпкэчэ учреждениелэр , мэгариф системасынын беренче баскычы буларак , нэнилэрне татар теленэ ойрэтудэ башлангыч роль уйный.

Туган телдэ сойлэшэбез дип исемлэнгэн методик комплект беренче , икенче кече яшьтэге , уртанчылар , зурлар , мэктэпкэ хэзерлек торкемнэре очен дэ эзерлэнгэн. Бу комплектнын топ максаты балаларны ана телендэ дорес , яхшы итеп сойлэшергэ ойрэту булса , топ узенчэлеге – тел системасынын фонетик , лексик , грамматик тозелеш дэрэжэлэрен формалаштыру , бэйлэнешле сэйлэм устеру, тел һэм сойлэм куренешлэрен анлау (тоемлау) сэлэте булдыру.

Туган телдэ сойлэшергэ ойрэту гаилэдэн башлана һэм мэктэпкэчэ белем биру учреждениялэрендэ дэвам итэ. Ул балаларга ана телендэ тэрбия биру очен момкинлеклэр тудыру , халкыбызнын рухи байлыгына , мэдэниятенэ якынайту шартларында алып барыла. Мэктэпкэчэ учреждениялэр, мэгариф системасынын беренче баскычы буларак нэнилэрне туган телгэ ойрэтудэ башлангыч роль уйный.

Рус телле балаларга татар теле ойрэту максаты кинкырлы һэм ул берничэ аспекттан тора: танып белу, устеру, тэрбия, белем биру.

Балаларнын татар теле буенча лексик , грамматик кунекмэлэре филологик белемнэр суммасы дэрэжэседэ генэ калмыйча , э сойлэм эшчэнлегенен барлык торлэрендэ дэ аралашуда кулланырлык дэрэжэгэ житуе зарау. Ягъни , балалар , нинди дэ булса сузне , я грамматик категорияне тану, аеру, анлау, тэржемэ иту дэрэжэсендэ генэ тугел, аларны аралашу максатында мостэкыйль кулланырлык дэрэжэдэ ойрэнергэ тиешлэр. Шул вакытта гына татар телен дэулэт теле буларак ойрэну бурычы утэлэ.

Соенеч ---- программасы туган як тарихын, мэдэниятын , архитертурасын, табигатен, башка миллэт вэкиллэре, шул исэптэн татарлар белэн аралашуын, баланын гомуми мэдэниятенэ нигез салучы уникаль чор буларак тануны чагылдыра.

Программанын эчтэлеге ФГОС талэплэренэ туры китереп оч топ булекне уз эченэ ала: макчатчан, эчтэлекле һэм оештыру.

Максатчан булеге аны узлэштерунен максатларын , бурычларын, принципларын , планлаштырылган нэтижэлэрен билгели.

Эчтэлекле булеге биш белем биру олкэсендэ: социаль-коммуникатив, танып-белу, сойлэм, сэнгать- эстетик, физик олкэлэрдэ балага белем биру эшчэнлеген тасвирлый.

Оештыру булеге программа максатларына ирешу очен кирэкле булган белем биру эшчэнлеген гамэлгэ ашыру шартлары системасын , аны узлэштерунен планлаштырыла торган нэтижэлэрен, шулай ук белем биру эшчэнлеген оештыру узенчэлеклэрен тасвирлый.

Рус телле балаларны татар теленэ ойрэту буенча эш программасы да оч булектэн тора: максатчан булек, эчтэлекле булек, оештыру булеге. Программа мәктәпкәчә яшьтәге баланың үсеш закончалыкларына, шәхси һәм эшлекле якын килү турындагы фундаменталь тикшеренүләргә, тел өйрәтү процессында методик стандарт итеп кабул ителгән коммуникатив технология принципларына (Л. С. Выготский, П. Я. Гальперин, В. В. Давыдов, Лисина, В.Н. Мещерякова) чагылыш тапкан фәнни тикшеренүләргә, гамәли эшкәртмәләр һәм методик киңәшләргә, мәктәпкәчә мәгариф системасы эшчәнлеген ачыклаучы норматив хокукый актлар, нигезләмәләренә көйләнгән.

Мэктэпкэчэ яшьтэге балаларга татар телен ойрэту аларнын билгеле бер кулэмдэ суз байлыгын булдырудан, аралашудан башлана. Ойрэнелэ торган материаллар --- курсэтмэ эсбаплар, техник чаралар, мультфильмнар, тэржемэ яки торле хэрэкэтлэр ярдэмендэ анлатыла. Пиктограммалар , терэк схемалар куллану унышлы нэтижэлэр бирэ. Балалар тормышында уен зур урын да тота. Шуна курэ программада балаларнын татар теле дэреслэрендэ алган белем һэм кунекмэлэрен ныгытуда куп торле уеннар (сузле, дидактик, сюжетлы, рольле, хэрэкэтле) тэкъдим ителэ. Балаларнын татар телендэ сойлэшу кунекмэлэре башка дэреслэрдэ дэ, режим процессларында , экскурциялэр вакытында, бэйрэм иртэлэрендэ, спетакльлэр караганда, музыка тынлаганда, торле уеннар уйнаганда ныгыта барыла.

1.1.1. Программанын максаты , бурычлары.

Программанын максаты татар теледэ, шул исэптэн башка миллэт вэкиллэре белэн аралашу, халык уены, туган якны эйрэну балаларны унышлы социальлэштеруне, мотивациялэуне, индивидуальлэштеруне таэмин итэ торган милли мэдэният чаралары ярдэмендэ рус телле баланын усешен проектлау.

Куелган максатка ирешу тубэндэге бурычларны хэл иту аша момкин:

--яшэу урынына , женесенэ, миллэтенэ, теленэ, социаль статусына карамастан , мэктэпкэчэ балачак чорында һэр баланын тулы канлы усеше очен тигез момкинлеклэр таэмин иту.

--шэхеснен гомуми культурасын формалаштыру, аларнын социаль, эхлакый, эстетик, интеллектуаль, физик сыйфатларын, инициативалылыгын, мостэкыйльлеген һэм жаваплылыгын устеру, уку- укыту эшчэнлегенен алшартларын формалаштыру.

--туган якны ойрэну олкэсендэ мэктэпкэчэ һэм башлангыч гомуми белем биру максатларынын, бурычларынын , эчтэлегенен дэвамчанлыгын таэмин иту.

-- татар телен узлэштеру һэм Татарстан Республикасы дэулэт теллэрен саклау, этникара мэдэниятны, һэр тэрбиялэученен башка миллэт вэкиллэре белэн узара монэсэбэтлэр субъекты буларак коммуникатив сэлэтлэрен устеру очен унай шартлар тудыру.

--татар һәм рус халыкларынын рухи – эхлакый һәм мэдэни кыйммэтлэре нигезендэ укыту һәм тэрбияне берлэштеру;

-- тэбэкнен милли узенчэлеклэрен исэпкэ алып, балаларнын яшь һәм индивидуаль узенчэлеклэренэ туры килэ торган социаль – мэдэни мохит формалаштыру;

--гаилэгэ психологик- педагогик ярдэм курсэтуне таэмин иту, гаилэ тэрбиясе мэсьэлэлэрендэата-аналарнын (законлы вэкиллэрнен) компетентлыгын арттыру, белем биру процессларынын сыйфатын бэялэу.

Программа 4 яшьтэн 7 яшькэ кадэр булган рус телле балаларнын татарча аралашырга ойрэту эшчэнлеклэрене эчтэлеген чагылдыра. Программа мэктэпкэчэ яшьтэге баланын усеш закончалыгыкларына, шэхси һәм эшлекле якын килу турындагы фундаменталь тикшеренулэргэ, тел ойрэту процессында методик стандарт итеп кабул ителгэн коммуникатив технология принципларына(Л. С. Выготский, П. Я. Гальперин, В. В.Давыдов, Е. А. Пассов) чагылыш тапкан фэнни тикшеренулэргэ, гамэли эшкэртмэлэр һәм методик кинэшлэргэ, мэктэпкэчэ мэгариф системасы эшчэнлеген ачыклаучы норматив хокукый актлар, нигезлэмэлэренэ койлэнгэн.

Мэктэпкэчэ яшьтэге балаларны татарчага ойрэту торкемендэ" Минем оем" , зурлар торкемендэ"Уйный –уйный усэбез" , мэктэпкэ хэзерлек торкемендэ "Без инде хэзер зурлар , мэктэпкэ илтэ юллар" проектына нигезлэнеп алып барыла.

"Минем оем" проекты (4-5 яшь) очен:

Максат: Татар теленэ кызыксыну уяту, аралашу телэге тудыру.

Бурычлар:

1. Суз байлыгы булдыру, сойлэмдэ активлаштыру.
2. Гади диалогта катнаша белу, хэтер, зиһен устеру.
3. Бер-беренне тынлау, ишету сыйфатларын тэрбиялэу.

"Уйный-уйный усэбез" проекты (5-6 яшь) очен:

Максат: Узара һәм зурлар белэн кондэлек тормышта татарча аралашуга чыгу.

Бурычлар:

1. Суз байлыгын арттыру, сойлэм кунекмэлэре формалаштыру.
2. Гади сорауларны анлап жавап биру, морэжэгать итэ белу, кондэлек яшэештэ аралашу.
3. Эдэпле итеп кара- каршы сойлэшэ белу кунекмэлэрен тэрбиялэу.

"Без инде хэзер зурлар, мэктэпкэ илтэ юллар" проекты (6-7 яшь):

Максат: Балаларнын конкурешкэ, табигатькэ, жэмгыятькэ кагылышлы сузлэр исэбенэ сойлэмнэрен баету, суз һәм сузтозмэлэрне торле ситуациялэрдэ кулланышка керту.

Бурычлар:

1.Сойлэмне аралашу чарасы буларак камиллэштеру, файдалана белу кунекмэлэренэ ойрэту.

2. Мостэкыйль фикер йортергэ, жавап бирергэ кунектеру, балада узенен сойлэме белэн кызыксыну һәм сизгерлек уяту.

3. Сойлэм эдэби (сорау, гозер, морэжэгать иту, рэхмэт белдеру, исэнлэшу, саубуллашу) кагыйдэлэрен камиллэштеру.

Моннан тыш, балаларны татар балалар эдэбияты һәм халык авыз ижаты, татар халкынын тарихы, гореф- гадэтлэре белэн таныштыру, мэдэнияты турында тошенчэ биру бурычы да куела.

1.1.2. Программаны формалаштыруда принциплар:

Коммуникативлылык принцибы – балаларны татар телен аралашу чарасы буларак куллануга әзерләүгә корылган. Телне фән буларак түгел, ә аралашу чарасы буларак өйрәтү.

Интеграция һәм дифференциация принцибы – һәр сөйләм төренең үз үзенчәлеген исәпкә алу, тәрбияче сөйләмен техник чаралар ярдәмендә (аудио-, видеоязмада) тыңлау (аудирование), тел үзәнчәлекләрен төрле күнегүләрдә бирү, балаларның диалогик сөйләмен үстерү;

Күрсәтмәлелек принцибы – тел өйрәтүне көндәлек тормыштагы һәр төрле эшчәнлеккә бәйле рәвештә, аларның тирә-юньне танып белүенең төп чарасы булып торган уен аша үткәрү;

Тел өйрәтү, тәрбия һәм үстерү бурычларының бер-берсе белән тыгыз бәйләнештә тормышка ашыру принцибы;

Барлык белем бирү өлкәләрен берләштерү (интегральләштерү) принцибы: социаль-коммуникатив, танып-белү, сөйләм үстерү, иҗади сәнгать, физик үсеш.

Дәвамчанлык принцибы – балалар бакчасы һәм башлангыч мәктәптә эзлеклелекне күздә тоту;

Белем бирүне комплекслы-тематик принципка корып оештыру;

Белем бирү эшчәнлегенең мотивлашкан булу принцибы - бала материалны үзе өчен кызык булганда, үзенең шәхси ихтыяҗларына туры килгәндә генә кабул итә һәм фикерле башлый. Телне өйрәтү процессында әкияти сюжетлар карау, кызыклы таныш геройлар (Акбай, Мияу) белән очрашу, уен элементларын куллану – тел материалын өйрәнүнең мотивлашкан булуын тәэмин итә. Телне аралашу, уен ситуацияләренә бәйләп өйрәнгәндә, балалар тел өйрәнүнең практик әһәмиятен тоялар, эмоциональ күтәренкелек туа һәм алар тел материалын бик теләп үзләштерәләр.

Белем бирү эшчәнлегенең дидактик принцибы - гадидән катлаулыга таба бару.

Индивидуальләштерү принцибы - тел өйрәткәндә социаль шәхес сыйфатларын үстерүне күздә тоту. Балаларның яшь үзәнчәлекләрен исәпкә алу.

1.1.3. Балалар психик усешенен яшь узенчэлеклэре.

Беренче кечкенэлэр торкеме (2 яшьтэн 3 яшькэ кадэр) Оченче яшьтэ балалар мостэкыйльрэк була башлыйлар . Предметлы эшчэнлек, бала белэн олкэннэрнен ситуатив--эшлекле аралашулары усэ бара, кабул итучэнлеклэре, сойлэм , уз – узлэрен ирекле тотунын башлангыч формалары, уеннар, курсэтмэле --- таэсирле фикер йортулэре камиллэшэ.

Охшарга тырышу объекты сыйфатында һэм шулай ук балаларнын уз активлыгы да устеруче урнэк итеп олылар тэкъдим иткэн модель нигезендэ, кораллы эш – гамэллэр табигый активлыкны , белем һэм кунекмэлэр ярдэмендэ барлыкка килуче активлыкка узгэртеп , баланын ирекле тэртибен устерэлэр.

Олылар белэн уртак предмет эшчэнлеге барышында сэйлэмне анлау усэ. Балалар узлэренен эйлэнэ тирэсендэ булган предмет исемнэрен узлэштерулэрен дэвам итэлэр, олыларнын гади суз белэн белдергэн утенечлэрен утэргэ ойрэнэлэр. Бала анлый торган сузлэр саны шактый арта. Бала олыларнын курсэтмэлэрен генэ тугел , э аларнын хикэялэулэрен дэ анлый башлый.

Балаларнын актив сойлэме интенсив усэ. 3 яшькэ алар топ грамматик структураларны узлэштерэлэр, гади жомлэлэр тозергэ тырышалар , олкэннэр белэн сойлэшкэндэ барлык суз торкемнэрен дэ диярлек кулланалар. Актив сузлек якынча 1000 – 1500 сузгэ житэ. 3 яшь туларак сойлэм баланын яшьтэшлэре белэн аралашу чарасына эйлэнэ. Бу яшьтэ балалар да уен , рэсем ясау, конструкциялэу кебек яна эшчэнлек торлэре формалаша.

3 яшьтэ балада куру , ишету сэлэте камиллэшэ. Бу балаларга кайбер биремнэрне хатасыз утэргэ момкинлек бирэ: 2- 3 предметны формасы , зурлыгы һәм тосе буенча сайлап алу , койлэрне аеру, жырлау.

Бу яшьтэге балалар яшьтэшлэренен эмоциональ халэтенэ бик жинел бирелэлэр. Шулай да бу чорда балада ирекле тэртип формалаша башлый. Бала узенен олылардан аерылып торучы аерым кеше икэнлеген анлый башлый. Мин образы формалаша.

Кечкенэлэр торкеме (3яшьтэн 4 яшькэ кадэр) 3 – 4 яшьтэге балалар экренлэп бер –ике рольле гади , жэенке булмаган сюжетлы уен белэн чиклэнэлэр. Бу яшьтэ кагыйдэле уеннар формалаша гына башлый. Баланын сурэтлэу эшчэнлеге анын предмет турындагы кузаллауларына бэйле. Бу яшьтэ элеге кузаллаулар формалаша гына башлый. График образлар ярлы.

Бериш балаларнын рэсемнэрендэ детальлэр булмый, башкаларнын рэсемнэре детальлэштерелгэн булырга момкин. Балалар инде тос кулланырга момкин. Вак моторика очен эвэлэп ясау зур эһэмияткэ ия. Мэктэпкэчэ яшьтэге кечкенэлэр олкэн кеше житэкчелегендэ гади предметларны эвэлэп ясарга сэлэтле. Аппликациянен анга кабул иту усешенэ унай йогынты ясавы мэгълум. Бу яшьтэ балалар аппликациянен гади торлэрен башкара алалар. Конструкциялэу эшчэнлеге урнэк буенча , яки уйланылганча катлаулы булмаган корылмалар тозу белэн чиклэнэ. Хэтер һәм игътибар усеш кичерэ. Олкэннэр соравы буенча балалар 3-4 сузне , предметларнын 5-6 атамасын истэ калдыра алалар. Мэктэпкэчэ яшьтэге кечкенэлэрдэ хыял усеше башлана. Уенда берторле объектлар башкаларын алыштырганда, хыял аеруча ачык чагыла. Балаларнын узара монэсэбэтлэре нормалар һәм кагыйдэлэр белэн бэйле. Максатчан йогынты нэтижэсендэ балалар чагыштырмача куп санда нормалар узлэштерэ алалар , ул нормалар шэхси гамэллэрне һәм башка балаларнын гамэллэрен бэялэу очен нигез хасил итэлэр. Балаларнын узара мэнэсэбэтлэре уен эшчэнлегендэ ачык чагыла. Элеге яшьтэ узара монэсэбэтлэрне торыклы рэвештэ сайлап кору кузэтелергэ момкин. Балалрал арасында низаглар уенчыклар аркасында килеп чыга. Баланын яшьтэшлэре торкемендэге урыны куп очракта тэрбияче фикере белэн билгелэнэ. Уз – узенне тоту белэн анлы рэвештэ идарэ иту эле формалаша гына башлый, куп вакыт баланын уз узен тотышы ситуациялэргэ бэйле. Шул ук вакытта баланын , телдэн бирелгэн курсэтмэлэргэ кушылып , омтылышларын узе ук чиклэу очракларын кузэтергэ момкин. Уз – узене бэялэу усеше башлана, бу очракта балалар кубесенчэ тэрбияче бэйлэмэсенэ ориентлашалар . Шулай ук алаларда женси иденфикация усеше дэвам итэ, бу исэ сайлап алынган уенчыклар һәм сюжетлар асылында чагылыш таба.

*Уртанчылар торкеме(*4 яшьтэн 5 яшькэ кадэр). Мэктэпкэчэ урта яшьтэге балаларның уен эшчэнлегендэ үзара рольлэр багланышлары барлыкка килэ. Бу исэ мэктэпкэчэ яшьтэге балаларнц үзлэрен кабул ителгэн рольдэн аера башлауларын күрсэтэ. Уен барышында рольлэр алмашынырга мөмкин. Уен гамэллэре балаларның

узлэре өчен түгел, уен мэгънэсе өчен башкарыла башлый. Балаларның уендагы һэм чынбарлыктагы арадашлыгы бер--берсеннэн аерыла. Сурэтлэү эшчэнлеге шактый зур үсеш кичерэ. Рэсем предметлы һэм детальлэштерелгэн төс ала. Кешенең график сурэте гэүдə, күзлэр, авыз, борын, чэчлэр, кайбер чакта кием һэм аның детальлэре булуы белэн сыйфатлана. Сурэтлэү эшчэнлегенең техник ягы камиллэшэ. Балалар төп геометрик фигураларны ясый, кэгазьдэн кайчы белэн кисеп ала, сурэтлэрне кэгазьгэ ябыштыра алалар һ.б. Конструкциялэү эшчэнлеге катлаулана. Корылмалар 5-6 детальдэн торырга мөмкин. Бала үзе уйлаганча конструкциялэү күнекмэлэре, шулай ук гамэллэрнең эзлеклелеген планлаштыру формалаша. Баланың хэрэкэтлэнү элкэсе вак һэм эре моториканың позитив узгэрешлэре белэн сыйфатлана.

Җитезлек, хэрэкэтлэр координациясе үсеш кичерэ. Балалар бу яшьтэ, үзлэреннэн кечерэклэргэ караганда, тигезлекне яхшырак саклыйлар, кечерэк киртэлэр аша атлап чыгалар. Туплы уеннар катлаулана. Мэктэпкэчэ яшьтэгелэрнең уртанчы төркеменнэн күчү ахырына балаларның аңга кабул итүе югарырак баскычка күтэрелэ. Балалар теге яки бу предмет охшаган форманы атау сэлэтенэ ия булалар. Катлаулы объектларда гади формаларны аерып ала һэм гади формалардан катлаулы объектларны торгыза алалар. Балалар предметлар теркемнэрен сиземлэнүче билге (зурлык, төс) буенча тэртипкэ салырга; биеклек, озынлык һэм киңлек кебек параметрларны аерырга сэлэтле. Тирэлектэ ориентлашу камиллэшэ. Хэтер күлэме үсэ. Балалар 7-8 предметның атамасын истэ калдыралар. Ирекле хэтер сэлэте үсэ башлый: балалар истэ калдыру биремен кабул итэргэ сэлэтле, өлкэннэр кушкан йомышларны хэтерлилэр, зур булмаган шигырьлэр ятлый алалар һ.б. Образлы фикерлэү үсэ башлый. Балалар, катлаулы булмаган мэсьэлэлэрне чишү өчен, схемалаштырылган гади сурэтлэр кулланырга сэлэтле. Мэктэпкэчэ яшьтэге балалар схема буенча төзи, лабиринт мэсьэлэлэрне чишэ алалар. Алдан күзаллау сэлэте үсеш кичерэ. Объектларның тирэлектэ урнашулары буенча балалар аларның үзара тээсир итешүе нэтиҗэсендэ нэрсэ булачагын эйтэ алалар. Лэкин бу очракта аларга башка күзэтүче позициясенэ басу һэм образны эчке планда үзгэртү кыен бирелэ. Элеге яшьтэге балалар ечен Ж. Пиаженың мэгълүм феноменнары (микъдар, күлэм һэм зурлык саклану) хас. Мэсэлэн, аларга кара төстэге өч кэгазь 2 -4 -3 түгэрэк һэм ак төстэге җиде кэгазь түгэрэк тэкъдим итеп, «Нинди түгэрэклэр күбрэк — караларымы эллэ акларымы?» дип сорасак, балаларның күпчелеге ак түгэрэклэрнең күбрэк булуын эйтер. Эгэр инде «Кайсы түгэрэклэр күбрэк — акларымы эллэ кэгазьдэн киселгэннэреме?» дигэн сорау куйсак, җавап шундый ук булачак — аклары күбрэк. Хыял алга таба үсеш кичерэ. Аның оригинальлек һэм ирeклелек кебек үзенчэлеклэре формалаша. Балалар бирелгэн темага местэкыйль рэвештэ экият уйлап чыгара алалар. Игътибарның тотрыклылыгы арта. Бала 15-20 минут дэвамында тупланып эшли ала. Ул, ниндидер гамэллэр кылганда, хэтерендэ катлаулы булмаган шартны саклап торырга сэлэтле. Мэктэпкэчэ урта яшьтэ авазларны эйтү һэм дикция яхшыра. Сөйлэм балалар активлыгы предметына эверелэ. Балалар уңышлы рэвештэ хайваннар тавышларын охшатып кабатлыйлар, интонация белэн теге яки бу персонажларның сөйлэмнэрен күрсэтэ алалар. Сөйлэмнең структурасы, рифмалар аларда кызыксыну уята. Сөйлэмнең грамматик ягы үсеш кичерэ. Мэктэпкэчэ яшьтэге балалар грамматик кагыйдэлэр нигезендэ сүзлэр иҗат итү белэн шөгыльлэнэлэр. Балалар бер-берсе белэн аралашканда, аларның сөйлэменэ ситуациягэ бэйлелек хас, өлкэн кеше белэн

аралашканда, баланың сөйләме ситуациягә бәйсез рәвеш ала. Бала һәм елкэн кеше аралашуыныц эчтэлеге Үзгэрэ. Ул баланыц конкрет халэте чиклэреннэн чыга. Танып белү эйдэүче мотивка эверелэ. Бала аралашу процессында алган мэгълумат катлаулы һэм аңлау өчен кыен булырга мөмкин, эмма ул аңарда кызыксыну уята. Балаларда өлкэн кеше ягыннан ихтирам ителү ихтыяҗы формалаша, алар өчен аның мактавы аеруча мөһим булып чыга. Бу исэ балаларның кисэтүлэргэ карата артык үпкэлэүчэнлегенэ китерэ. Артык үпкэлэүчэнлек яшь феномены булып тора. Яшьтэшлэре белэн үзара менэсэбэтлэргэ сайланганлык хас, бу бер баланы икенчесенэ караганда якынрак итүдэ күренэ. Уеннар уйнаганда даими партнерлар барлыкка килэ. Төркемнэрдэ лидерлар аерылып чыга башлый. Көндэшлек, ярышучанлык барлыкка килэ. Соңгысы үзеңне башкалар белэн чагыштыру өчен мөһим, ул «Мин» образының үсешенэ, аны детальлэштерүгэ китерэ. Яшьнең төп казанышлары уен эшчэнлеге үсеше белэн, роль һэм чынбарлык арасында үзара бэйлэнешлэр барлыкка килүдэн килэ; сурэтлэү эшчэнлеге үсеше; уйлаган буенча конструкциялэү, планлаштыру; аңга кабул итүне камиллэштерү, образлы фикерлэү һэм хыял үсеше, танып белү позициясенең эгоцентриклыгы; хэтер, игътибар, сөйлэм, танып белү ихтыяҗы үсеше; өлкэннэр ягыннан ихтирамга ихтыяҗ формалашу, үпкэлэүчэнлек, көндэшлек, яшьтэшлэре белэн ярышучанлык барлыкка килү; «Мин» образының алга таба үсеше, аны детальлэштерү белэн бэйлэнгэн.

Зурлар төркеме (5 яшьтэн 6 яшькэ кадэр) Яшэешнең алтынчы елында балалар инде уен башланганчы ук рольлэрне бүлэ һэм рольгэ карап үз -үзлэрен тота белэлэр. Уендагы үзара бэйлэнешлэр сөйлэм белэн бергэ бара, эчтэлеге буенча да, интонация ягыннан да алынган рольгэ туры килэ. Балаларның реаль мөнэсэбэтлэре вакытындагы сөйлэм рольдэге сөйлэмнэн аерылып тора. Балалар социаль мөнэсэбэтлэрне үзлэштерэ һэм өлкэннэрнең төрле эшчэнлек төрлэрендэ позициялэр бэйлелеген аңлый башлыйлар, кайбер рольлэр аларны башкаларына караганда ныграк җэлеп итэ. Рольлэрне бүлгэндэ рольдэ уз -үзеңне тоту тэртибе субординациясе белэн бэйле низаглар да туарга мемкин. Уен тирэлеген оештыру, анда мэгънэви «узэк» һэм «периферия» аерылып чыгу күзэтелэ. («Хастаханэ» уенында андый үзэк — табиб кабинеты, «Чэчтарашханэ» уенында — чэч кисү залы, э көтеп утыру залы уен тирэлегенең перифериясе сыйфатында күренэ.) Балаларның уеннардагы гамэллэре төрлелэнэ. Балаларның сурэтлэү эшчэнлеге үсэ. Бу иң актив рэсем ясау эше. Ел буена балалар ике меңгэ якын рэсем ясарга сэлэтле. Рэсемнэр эчтэлеге буенча төрледэн төрле булырга мемкин: бу балаларның тормыш тээсирлэре дэ, хыялларындагы вакыйгалар да, фильмнарга һэм китапларга иллюстрациялэр дэ. Гадэттэ рэсемнэр төрле объектларның схематик сурэтлэрен гэүдэлэндерэлэр, шулай да композиция чишелешенең оригинальлеге белэн аерылып торырга, статик һэм динамик мөнэсэбэтлэрне чагылдырырга мемкин. Рэсемнэр сюжетлы төсмер ала; зур булмаган яки, киресенчэ, зур үзгэрешлэр булган күп тапкырлар кабатланучы сюжетлар шактый еш очрый. Кешене сурэтлэү детальлэштерелгэнрэк һэм пропорциональрэк була бара. Рэсем буенча сурэтлэнгэн кешенең кайсы җенескэ каравы һэм эмоциональ халэте турында хөкем йөртергэ мөмкин. Конструкциялэү бу эшчэнлек барышындагы шартларны анализлый белү белэн сыйфатлана. Балалар агач конструкторның төрле детальлэрен файдаланалар һэм атыйлар. Төзү детальлэрен кул астындагы материалга бэйле рэвештэ алыштырырга мөмкиннэр. Үрнэкне өйрэнүнең гомумилэштерелгэн

ысулын үзлэштерэлэр. Балалар булачак корылманың төп өлешлэрен аерырга сэлэтле. Конструкциялэү эшчэнлеге схема нигезендэ, уйлау һэм шартлар буенча тормышка ашырылырга мөмкин. Конструкциялэү уртак эшчэнлек барышында барлыкка килэ. Балалар кэгазьдэн, аны берничэ мэртэбэ бөклэп (ике, дүрт, алты бөгелеш); табигый материаллардан конструкциялэргэ мөмкин. Алар конструкциялэүнең ике ысулын үзлэштерэ: 1) табигый материалдан — сэнгати образга (бала табигый материалны, аны терле детальлэр белэн тулыландырып, бетенлекле образ дэрэҗэсенэ җиткереп «төзеп бөтерэ»); 2) сэнгати образдан — табигый материалга (бала образны гэүдэлэндерү өчен кирэкле табигый материал сайлап ала). Төсне, форманы һэм зурлыкны; предметларның төзелешен аңга кабул итүнең камиллэшүе дэвам итэ; балаларның күзаллаулары системалаша. Алар төп төслэр һэм аларның төсмерлэрен генэ түгел, арадаш төс төсмерлэрен; турыпочмаклыклар, оваллар, эчпочмакларныц формаларын да атыйлар. Объектларның зурлыгын билгелилэр, 10 төрле предметны артуга яки кимүгэ таба бер рэткэ җиңел төзэлэр. Эмма балалар, формалары һэм тирэлектэге урыннары ярашмаган очракта, объектларның тирэлектэге урынын анализлауда кыенлыклар кичерергэ мөмкин. Бу ситуациялэрдэ аңга кабул итүнең мэктэпкэчэ яшьтэгелэр ечен, аеруча аларга бер үк вакытта берничэ төрле һэм шуның белэн бергэ капма-каршы билгелэрне исэпкэ алырга туры килсэ, билгеле кыенлыклар тудыруы турында дэлилли. Мэктэпкэчэ өлкэн яшьтэгелэрдэ образлы фикерлэү үсеше дэвам итэ. Балалар мэсьэлэне күрсэтмэ планда чишэргэ генэ түгел, объектны үзгэртеп коруны хэл итэргэ, объектларның нинди эзлеклелектэ үзара бэйлэнешкэ керүен күрсэтергэ дэ сэлэтле. Эмма моңа охшаш чишелешлэр балалар адекват фикерлэү чаралары кулланган очракта гына дөрес булып чыгачак. Алар арасында күрсэтмэ модельлэштерү процессында барлыкка килэ торган схемалаштырылган күзаллауларны; объектларга хас билгелэр системасы турында күзаллауларны чагылдыручы комплекслы күзаллауларны, шулай ук төрле объект һэм күренешлэрнең үзгэреш стадиялэрен чагылдырган күзаллауларны (үзгэреш цикллары турында): ел фасыллары, көн һэм төн алмашу, төрлечэ тээсир итү нэтиҗэсендэ объектларның зураюы һэм кечерэюе турында күзаллауларны, үсеш турында күзаллауларны һ.б. аерып күрсэтергэ мөмкин. Моннан тыш, гомумилэштерүлэр камиллэшэ бара, бу сүзле- логик фикерлэүнең нигезе булып тора. Мэктэпкэчэ яшьтэге балаларда эле объектларны төркемлэү хакында күзаллаулар булмый. Балалар объектларны үзгэрергэ мөмкин булган билгелэре буенча төркемлилэр, шул ук вакытта төркемнэрне логик кушу һэм күбэйтү операциялэре формалаша башлый. Мэсэлэн, мэктэпкэчэ өлкэн яшьтэгелэр объектларны төркемлэгэндэ ике билгене: төсне һэм форма (материал) исэпкэ алырга мөмкиннэр. Илебез психологлары тикшеренүлэре күрсэткэнчэ, мэктэпкэчэ өлкэн яшьтэгелэр анализлана торган мөнэсэбэтлэр аларның үз тэҗрибэсе чиклэреннэн чыкмаса, фикер йөртергэ һэм дөрес аңлатмалар бирергэ сэлэтле. Хыял үсеше бу яшьтэ балаларга шактый үзенчэлекле һэм үстерелешле вакыйгалар уйлап чыгарырга мөмкинлек бирэ. Хыял бары аны активлаштыру буенча махсус эш алып барылган шартта гына актив үсеше алачак. Игътибарның тотрыклылыгы, аны бүлэ һэм башка нэрсэгэ күчерэ белү үсэ. Бэйсез игътибардан тиешле игътибарга күчү күзэтелэ. Сөйлэм, шул исэптэн аваз юнэлеше, камиллэшү дэвам итэ. Балалар чыжылдаучы, сызгырулы һэм сонор тартыкларны дөрес эйтэ алалар. Фонематик ишетү, сюжетлы-рольле уеннар вакытында шигырь сөйлэгэндэ һэм көндэлек тормышта сөйлэмнең интонацион

тээсирлелеге үсэ бара. Сөйлэмнең грамматик төзелеше камиллэшэ. Балалар гамэлдэ барлык сүз төркемнэрен кулланалар, актив рэвештэ сүзлэр ясау белэн шөгыльлэнэлэр. Лексика байый: синоним һэм антонимнар актив кулланыла. Бэйлэнешле сөйлэм үсэ. Балалар, картина буенча сөйлэгэндэ, төп вакыйга-предметларга гына түгел, детальлэргэ дэ игътибар бирэлэр. Элеге яшь казанышларына уен эшчэнлегендэ рольлэрне бүлү; уен тирэлеген структуралаштыру; югары нэтиҗэлелек белэн аерылып торучы сурэтлэү эшчэнлегенең алга таба үсеше; конструкциялэүдә үрнэкне өйрэнүнең гомумилэштерү ысулын куллану; бер формадагы предметларны сурэтлэүнең гомумилэштерелгэн ысулларын үзлэштерү хас. Бу яшьтэ аңга кабул итү объектларның катлаулы формаларын анализлау белэн билгелэнэ; фикерлэү үсеше фикерлэү чараларын үзлəштерү белэн бергэ бара (схемалаштырылган күзаллаулар, комплекслы күзаллаулар, үзгэрешлэрнеү цикллылыгы турында күзаллаулар); гомумилэштерү сэлэте, сэбэпле фикерлэү, хыял, бэйсез игътибар, сөйлэм, «Мин» образы үсэ бара.

Мэктэпкэ хэзерлек төркеме (6 яшьтэн 7 яшькэ кадэр) Сюжетлы-рольле уеннарда мэктэпкэ хэзерлек төркемендэге балалар кешелэр арасындагы характерлы тормышчан хэллэрне чагылдырган, мэсэлэн, туй, бала туу, авыру, эшкэ урнашу кебек катлаулы үзара бэйлэнешлэрне үзлэштерэ башлыйлар. Балаларның уен гамэллэре катлаулырак була бара, өлкэн кешегэ һэрвакытта да аңык булмаган үзенэ бер төрле мэгънэ ала. Уен тирэлеге катлаулана. Бу тирэлектэ һэрберсе үз сюжет сызыгын алып барган берничэ үзэк булырга мөмкин. Шул ук вакытта балалар бөтен уен тирэлегендэге партнерларының үз -үзлэрен тотышын күзэтергэ һэм, шул үз урыннарына бэйле рэвештэ, үзлэре үк үз -- үзлэренең тотышын үзгэртергэ сэлэтле. Мэсэлэн, бала инде сатучыга гади сатып алучы булып кына түгел, э сатып алучы-эни яки сатып алучы-шофер буларак мөрэҗэгать итэ. Рольнең башкарылуына рольнең үзе тарафыннан гына түгел, рольнең уен тирэлегенең кайсы өлешендэ гэүдэлэндерелүе белэн дэ басым ясала. Мэсэлэн, автобус йөртүче ролен башкарганда, бала пассажирлар белэн җитэкчелек итэ һэм ЮХИДИ инспекторына буйсына. Эгэр уен логикасы яңа рольнең барлыкка килүен талэп итсэ, бала, элеккеге ролен саклап, уен барышында үзенэ яңа роль алырга мөмкин. Балалар уенда теге яки бу катнашучыга рольнең башкарылуын харыслый алалар. Сурэтлэү эшчэнлегендэ балалар тарафыннан чагылдырылучы эйлэнэ --тирэ тормыштан һэм эдэби эсэрлэрдэн китерелгэн образлар катлаулана бара. Рэсемнэр тагын да детальлэштерелгэнрэк рэвеш ала, аларның төслэр гаммасы баетыла. Малайлар һэм кызлар ясаган рэсемнэр арасындагы аерымлыклар ачыграк күренэ. Малайлар бик телэп техниканы, космосны, сугыш хэрэкэтлэрен һ.б. ны сурэтлилэр. Кызлар гадэттэ хатын-кыз образларын — принцессаларны, балериналарны, модельлэрне рэсемгэ төшерергэ яраталар . Көнкүреш сюжетлары да (эни һэм аның кызы, бүлмэ һ.б.) еш очрый. Кешене сурэтлэү детальлэштерелгэнрэк һэм пропорциональрэк төс ала. Кулларда бармаклар, күзлэр, авыз, борын, кашлар, ияк барлыкка килэ. Кием төрле детальлэр белэн бизэлергэ мөмкин. Дөрес педагогик караш булганда, мэктэпкэчэ яшьтэге балаларның сурэтлэү эшчэнлегендэ иҗади-нэфис сэлэтлэр формалаша. Мэктэпкэ хэзерлек төркеменэ кергэндэ, балалар шактый дэрэҗэдэ төзелеш материалыннан конструкциялэүне үзлэштерэлэр. Алар сурэтлэрне һэм корылмаларны гомумилэштереп анализлау ысуллары белэн иркен эш итэлэр; төрле детальлэрнең төп конструкция үзенчэлеклэрен анализлау белэн генэ чиклэнмичэ, үзлэренэ таныш күлэмле предметлар белэн охшашлык нигезендэ

детальлэрнең формаларын билгелилэр. Ирекле корылмалар симметрияле һэм пропорциональ рэвешкэ керэ, аларны тезү күрү ориентациясе нигезендэ башкарыла. Балалар кирэкле материалны тиз һэм дөрес сайлыйлар. Алар корылманың нинди эзлеклелектэ тезелэчэген һэм тезҮ ечен кирэкле материалны щитэрлек дэрэщэдэ тегэл ^заллыйлар; Үзлэре уйлаганча һэм куелган шартлар буенча төрле катлаулылыктагы корылмалар төзи алалар. Бу яшьтэ инде балалар кэгазь битен бөклэүлэрнең катлаулы формаларын үзлэштерэлэр һэм үз формаларын уйлап чыгара алалар, лэкин аларны моңа махсус өйрэтергэ кирэк. Эшчэнлекнең бу тере балалар өчен аңлаешлы гына түгел, ул аларның фэзаи (пространстволы) күзаллауларын тирэнэйтү өчен мөһим. Табигый материалдан конструкциялэү катлаулана. Мэктэпкэчэ яшьтэге балалар алдан ниятлэп, катлаулы мөнэсэбэтлэрне чагылдырырлык, кешелэр һэм хайваннар фигураларын үз эчлэренэ алган тулы композициялэр тудырырга сэлэтле. Балаларда аңга кабул итү үсеше дэвам итэ, лэкин алар берьюлы берничэ төрле билгене һэрвакытта да исэпкэ ала алмыйлар. Образлы фикерлэү үсэ, лэкин үлчэмнэрне чагылдыруда кыенлык кичерелэ. Моны балаларга бер туры сызык өстендэ урнашмаган тугыз нокта тешерелгэн үрнэкне кэгазь битендэ күчереп ясарга тэкъдим итеп җиңел тикшерергэ мөмкин. Кагыйдэ буларак, күчереп ясаганда, балалар нокталар арасындагы араларны дөрес билгелэмилэр: рэсемнэрне бер-берсе өстенэ куйганда, бала рэсеменең нокталары үрнэктэге нокталар белэн тэңгэллэшми. Гомумилэштерү һэм фикерлэү күнекмэлэре үсеше дэвам итэ, эмма алар күбесенчэ ситуациянең күренеп торган билгелэре белэн чиклэнэ. Хыял сэлэте үсеше дэвам итэ, лэкин, зурлар төркеме белэн чагыштырганда, бу яшьтэ хыял үсешенең акрынаюы күзэтелэ. Моны төрле йогынтылар, шул исэптэн массакүлэм мэгълүмат чараларының балалардагы образларның стереотиплылыгына, үзгэрмэүчэнлегенэ китерүче тээсире белэн аңлатырга мөмкин. Мэктэпкэчэ яшьтэге балаларның игътибарлылык үсеше дэвам итэ, игътибар ихтыяри төс ала. Эшчэнлекнең кайбер төрлэрендэ ихтыяри туплану вакыты 30 минутка җитэ. Мэктэпкэчэ яшьтэге балаларда сөйлэм, аның аваз ягы, грамматик тезелеше, лексика үсеше дэвам итэ. Бэйлэнешле сөйлэм үсеш кичерэ. Балаларның сөйлэмнэрендэ сүзлекнең баюы һэм шул яшьтэ формалашучы гомумилэштерүлэрнең үзенчэлеге чагыла. Балалар актив рэвештэ гомумилэштерүче исемнэр, синонимнар, антонимнар, сыйфатлар һ.б. куллана башлыйлар. Дөрес оештырылган белем бирү эшчэнлеге нэтиҗэсендэ балаларда диалогик сөйлэм һэм монологик сөйлэмнең кайбер төрлэре үсеш кичерэ. Мэктэпкэ хэзерлек төркемендэ мэктэпкэчэ чор төгэллэнэ. Аның төп казанышлары эйберлэр дөньясын кеше мэдэнияте предметлары буларак үзлэштерү; кешелэр белэн позитив аралашу формаларын үзлэштерү; җенси идентификация үсеше, мэктэп укучысы позициясе формалашу белэн бэйле. Мэктэпкэчэ чор ахырына бала танып белү һэм шэхес үсешенең югары дэрэҗэсенэ ирешэ, бу аңа килэчэктэ мэктэптэ уңышлы уку мөмкинлеге бирэ.

1.2. Программаны узлэштерунең планлаштырылган нэтижэлэре, максат ориентирлары

Уртанчылар төркеме балалары барлыгы 62 сүз үзлэштерэ.

Актив сүзлэр: эти, эни, кыз, малай, мин, исэнмесез, сау булыгыз, исэнме, эт, песи, эйе, юк, сау бул, эби, бабай, эйбэт, ипи, алма, сет, чэй, рэхмэт, мэ, тэмле, кил монда, утыр,

бир, аша, эч, туп, зур, кечкенә, матур, курчак, куян, аю, хәлләр ничек, уйна, пычрак, чиста, ю, бер, ике, өч, дүрт, биш (49 сүз).
Пассив сүзләр: утырыгыз, бу кем?, кем юк?, син кем?, кем анда?, басыгыз, ал, ничә? нинди? (13 сүз).

Уртанчылар төркемендә балалар үзлектән сорау куймыйлар, сорауларны тәрбияче бирә, бары хәлләр ничек? дигән сорауны гына бирәләр, ел ахырында алар бер-берсен сыйлый белергә тиешләр.

Зурлар төркеме балалары барлыгы 45 сүз үзләштерә, уртанчылар төркемендә өйрәнгән сүзләр ныгытыла.
Актив сүзләр: кишер, нинди, баллы, ничә, суган, бәрәңге, алты, җиде, сигез, тугыз, ун, кыяр, кәбестә, кызыл, сары, яшел, кирәк, юа, нәрсә кирәк, аш, ботка, кашык, тәлинкә, чынаяк, зәңгәр, күлмәк, чалбар, ки, сал, йокла, бит, кул, өстәл, урындык, карават, яратам, бар (38 сүз).
Пассив сүзләр: бу нәрсә?, хәерле көн, нәрсә бар? күп (7 сүз).
Барлыгы: 107 сүз.

2 нче уку елы ахырына балалар түбәндәге белемнәрне үзләштерергә тиешләр:Бу кем? Бу нәрсә? Нинди? Ничә? сорауларына өстәп, Кем анда? Кем юк? Син кем? Нәрсә кирәк? Нәрсә бар? сорауларына аңлап җавап бирергә;
раслаучы сүзләрне: әйе, бар, инкарь итүче: юк аңлап куллана белергә;
тәрбияче кушкан боемнәрне аңлап үтәргә (мә, бир, ал, утыр, сана, аша, эч, сал, ки, йокла, җырла); матур итеп исәнләшә, саубуллаша, рәхмәт әйтә белергә; балалар үзләре сорау куярга,
гади диалогларда үзләрен ышанычлы сизеп сөйләшә белергә;
төп хәрәкәтләрне белдерүче фигыльләрне аңлый һәм куллана белергә тиешләр (сикерә, уйный, җырлый, юа, ашый, эчә, ярата, кия, сала, утыра);
әйберләрнең билгесен белдерә торган сүзләрне белергә:
төсләр: кызыл, сары, яшел, зәңгәр; тәм: тәмле, баллы; зурлык: зур, кечкенә, күп, әз; билге: матур, чиста, пычрак, әйбәт; унга кадәр саный белергә;
предметның урынын күрсәтергә: караватта, өстәлдә, урындыкта; грамматик конструкцияләр, гади җөмләләр тезергә; дуртьюллыкларны, җырларның сүзләрен яттан өйрәнергә, сәхнәләштерүдә катнашырга.

Мәктәпкә хәзерлек төркеме балалары ел дәвамында 60 сүз үзләштерә. Шуның өстенә алар уртанчылар, зурлар төркемендә өйрәнгән сүзләргә таянып аралашалар (62+45 сүз). Мәктәпкә киткәндә балалар барлыгы 167 сүз үзләштерергә тиеш.
Актив сүзләр: син кем, хәерле кен, тычкан, бу кем? бу нәрсә? нишли?, йоклый, утыра, ашый, эчә, уйный, йөгерә, бара, җырлый,бии, сикерә, юа, син нишлисең? сикерәм, йөгерәм; чәк-чәк, өчпочмак, яшь, бүре, керпе, тавык, этэч, үрдәк, чана шуа, шуам, бие, бии, биим, ак, кара, җырла, җырлыйм, зур рәхмәт, китап укый, рәсем ясыйм, укыйм, дәфтәр, нәрсә яратасың?(пассив сүз).
Мәктәпкә хәзерлек төркеме балалары хәлләр ничек?Нинди? Ничә? Нәрсә кирәк? Син кем? Бу кем? Бу нәрсә?Нишли? Син нишлисең? Кая барасың? сорауларын бер-берсенә һәм зурларга бирә белергә һәм аларга җавап бирергә; “Кибет”, “Командир”, “Дусларны сыйлыйбыз”, “Телефоннан сөйләшәбез” кебек уеннарны мөстәкыйль рәвештә оештырырга һәм уйнарга, аралашырга тиеш.

Уртанчылар төркеме (4-5 яшь) “Минем өем” проекты

Белем бирү эшчәнлегенең бурычлары

1.Тирә- юнь күзаллавын киңәйтә барып, иң якын кешеләре, уенчыклар, ашамлыклархисабына сүз байлыгын арттыру.

2.Өлкәннәр кушкан катлаулы булмаган биремнәрне аңлап, үти белүләренә ирешү.

3.Тәрбияче әйткән сүзләрне, кыска фразаларны кабатлап әйтә белүләренә ирешү.

4.Үз исемен дөрес әйтә, исәнләшә, саубуллаша, рәхмәт әйтә белү күнекмәләрен үстерү.

5.Куелган сорауларны аңлап, сөйләмдә 2-3 сүз белән җавап кайтару күнекмәләрен үстерү.

Белем бирү эшчәнлегенең эчтәлеге

Лексик минимум – якынча 62 сүз.

"Минем өем" проекты темалары ("Гаилә","Ашамлыклар","Уенчыклар","Саннар") буенча бирелгән лексиканы төрле ситуацияләрдә ишетеп аңлап куллана белергә өйрәтү, сөйләм күнекмәләрен булдыру.

Аларның тирә-юнь күзаллавын киңәйтә бару, югарыда күрсәтелгән темага караган сүзләр хисабына балаларның сүз байлыгын арттыру өстендә эшләү, аларда татар телендә сөйләшә башлау теләге уяту.

Актив үзләштерүләренә ирешү өчен әйбер исемнәренең мәгънәсен аңлату һәм аларны дөрес әйтү күнегүләре эшләү. Иң якын кешеләр (*әти, әни, бабай, әби, малай, кыз)*, яраткан уенчыклар (*туп, машина, курчак, эт, песи куян, аю),* ашамлыклар *(алма, ипи, сөт, чәй)* һәм саннар *(бер, ике, өч, дүрт, биш)* хисабына сүзлекне баету һәм активлаштыру. Өйрәнгән сүзләрне аерым, күмәк, тәрбияче ярдәмендә кабатлый белү күнекмәләрен булдыру. *Алма бир. Мә, алма*.

Бу кем? Бу нәрсә? сорауларын аңлап җавап бирергә өйрәтү.

-*Бу кем? – Бу әти.*

-*Бу нәрсә? – Бу туп.*

Нинди? соравын аңларга, дөрес җавап бирергә өйрәтү.

-*Туп нинди? – Кечкенә.*

-*Машина нинди? – Матур.*

Әйбернең билгесен ачыклау максаты белән куела торган сорауларны аңларга һәм сөйләмдә җавап кайтарырга өйрәтү. (Зур, матур, кечкенә, чиста, әйбәт, пычрак, тәмле).

-*Бу нәрсә? – Бу туп.*

-*Туп нинди? – Туп пычрак (зур, матур, кечкенә, чиста, әйбәт).*

Тәрбияче әйткән сүзләрне, кыска фразаларны балаларның кабатлап әйтә белүләренә ирешү өстендә эшләү. Аларның өлкәннәр кушкан катлаулы булмаган биремнәрне аңлап, үти белүләренә ирешү *(мә, бир, утыр, аша, эч, уйна, ю, ал).*

-*Мә, куян. – Бир куян.*

Тәрбияче әйткән билге буенча предметны табу, күрсәтә белергә өйрәтү.

Зур машина ал. Тәмле алма бир.

Үз исемен дөрес әйтә, исәнләшә, саубуллаша белергә өйрәтү, сүзләрне дөрес, урынлы куллану.

Исәнме. – Исәнмесез. Сау бул. – Сау булыгыз. Мин кыз. - *Мин Оля. Мин малай* - *Мин Коля.*

Таныш предметларның исемнәрен ныгыту, куелган сорауга раслаучы, инкарь итүче сүзләрне *(әйе, юк)* дөрес кулланырга өйрәтү

Син Коля? – Әйе.
Син кыз? – Юк, мин малай.
Мин, син алмашлыкларын аңларга һәм урынлы кулланырга өйрәтү.
Син кем? – Мин Коля.
Кечкенә күләмле шигырьләр, җырлар өйрәтү.
Белем бирү эшчәнлегенең нәтиҗәләре
Ирешелгән нәтиҗәләр:
Өлкәннәр кушкан катлаулы булмаган биремнәрне аңлап, үти белә.
Тәрбияче әйткән сүзләрне, кыска фразаларны кабатлап әйтә белә.
Үз исемен дөрес әйтә, исәнләшә, саубуллаша, рәхмәт әйтә белә.
Куелган сорауларны аңлап, сөйләмдә 2-3 сүз белән җавап кайтара белә.
Бер-берсе һәм өлкәннәр белән 62 сүз кулланып татар телендә аралаша.
Бирелгән лексиканы төрле ситуацияләрдә ишетеп аңлап куллана белә, сөйләм күнекмәләре бар.
Татар телендә сөйләшү теләге бар.
Әйбер исемнәренең мәгънәсен аңлый һәм аларны дөрес әйтә белә.
Гаилә, уенчыклар, ашамлыклар һәм саннар хисабына сүз байлыгы бар.
Өйрәнгән сүзләрне аерым, күмәк, тәрбияче ярдәмендә кабатлый белә.
Бу кем? Бу нәрсә? сорауларын аңлап, җавап бирә.
Әйбернең билгесен ачыклау максаты белән куела торган сорауны аңлый һәм сөйләмдә җавап кайтара белә.
Тәрбияче әйткән сүзләрне, кыска фразаларны кабатлап әйтә. Өлкәннәр кушкан катлаулы булмаган биремнәрне аңлап үти.
Тәрбияче әйткән билге буенча предметны таба, күрсәтә белә.
Үз исемен дөрес әйтә, исәнләшә, саубуллаша белә, сүзләрне дөрес, урынлы куллана.
Куелган сорауга раслаучы, инкарь итүче сүзләрне дөрес кулланана белә.
Мин, син алмашлыкларын аңлый һәм урынлы куллана.
Кечкенә күләмле шигырьләр, җырлар белә.
Тәрбияче һәм ата- аналар белән берлектә ирешергә кирәк нәтиҗәләр:
Сүз байлыгы аз.
Бирелгән лексиканы ишетеп аңлый, куллана белми.
Сорауларны аңлый, җавап бирә алмый.
Мин, син алмашлыкларын урынлы куллана белми.
Зурлар төркеме (5-6 яшь) “Уйный – уйный үсәбез” проекты
Белем бирү эшчәнлегенең бурычлары
1. Тирә- юнь күзаллавын киңәйтә барып, яшелчәләр, савыт-сабалар, киемнәр, өй җиһазлары, ашамлыклар темасына кергән сүзләр хисабына сүз байлыгын арттыру.
2. Гади сорауларны аңлап җавап бирү, мөрәҗәгать итә белүләренә ирешү.
3.Үзара һәм зурлар белән көндәлек тормышта татарча аралашуга чыгуларына ирешү.
4.Сөйләм күнекмәләрен үстерешле диалогларда, уеннарда, ситуатив күнегүләрдә камилләштерү.
5.Боерык фигыльләрне сөйләмдә аңлап дөрес куллана белү күнекмәләрен үстерү.
Белем бирү эшчәнлегенең эчтәлеге
Лексик минимум – якынча 45 сүз.

“Уйный-уйный үсәбез” проекты темалары (“Гаилә”, “Ашамлыклар”, “Уенчыклар”, “Саннар” **, “**Яшелчәләр”, “Савыт-саба”, “Киемнәр”, “Шәхси гигиена”, “Өй җиһазлары”, “Бәйрәмнәр”) буенча бирелгән лексиканы төрле эшчәнлектә (уен, аралашу, музыка, хезмәт, хәрәкәт) ишетеп аңлап куллана белергә өйрәтү, сөйләм күнекмәләрен булдыру.
Яңа сүзләр хисабына баланың сөйләмен баету, тулыландыру. (*Кишер, суган, бәрәңге, кыяр, кәбестә, аш, ботка, кашык, тәлинкә,чынаяк, күлмәк, чалбар, бит, кул, өстәл урындык, караватl, баллы, ничә, нинди, алты, җиде, сигез, тугыз, ун, кызыл, сары, яшел, зәңгәр, нәрсә кирәк, юа, ки, сал, йокла, хәерле көн, яратам, бар).*
Санау күнекмәләрен ныгыту, сөйләмдә камилләштерү.
Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә? соравын аңлап, мөстәкыйль рәвештә сорау куя һәм дөрес җавап бирә белергә өйрәтү.
Раслаучы һәм инкарь итүче сүзләрне ныгыту, урынлы куллану. *(Әйе, юк)*
Исем + сыйфат конструкциясен сөйләмдә активлаштыру.
- *Бу кызыл тәлинкә.*
“Минем өем” проекты буенча өйрәнелгән боерык фигыльләрне ныгыту *(аша, эч, утыр, ю, уйна, йокла)*, яңа боерык фигыльләрне *(ки, сал)* сөйләмдә аңлап дөрес куллана белергә өйрәтү, активлаштыру.
Алган белемнәрен, сөйләм күнекмәләрен үстерешле диалогларда, уеннарда, ситуатив күнегүләрдә камилләштерү.

Белем бирү эшчәнлегенең нәтиҗәләре

Ирешелгән нәтиҗәләр:

Гади сорауларны аңлап җавап бирү, мөрәҗәгать итә белә.
Үзара һәм зурлар белән көндәлек тормышта107 сүз кулланып татар телендә аралаша.
Сөйләм күнекмәләрен үстерешле диалогларда, уеннарда, ситуатив күнегүләрдә куллана.
Боерык фигыльләрне сөйләмдә аңлап, дөрес куллана. “Уйный-уйный үсәбез” проекты темалары (“Гаилә”, “Ашамлыклар”, “Уенчыклар”, “Саннар” **, “**Яшелчәләр”, “Савыт-саба”, “Киемнәр”, “Шәхси гигиена”, “Өй җиһазлары”, “Бәйрәмнәр”) буенча бирелгән лексиканы төрле эшчәнлектә (уен, аралашу, музыка, хезмәт, хәрәкәт) ишетеп аңлап куллана белә, сөйләм күнекмәләре бар.
Яңа сүзләр хисабына сүз байлыгы бар.
Санау күнекмәләре бар, сөйләмдә куллана белә.
Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә? соравын аңлап, мөстәкыйль рәвештә сорау куя һәм дөрес җавап бирә.
Раслаучы һәм инкарь итүче сүзләрне аңлый, урынлы куллана.
Исем + сыйфат конструкциясен сөйләмдә дөрес куллана.
Боерык фигыльләрне сөйләмдә аңлап дөрес куллана белә.
Алган белемнәрен, сөйләм күнекмәләрен үстерешле диалогларда, уеннарда, ситуатив күнегүләрдә куллана белә.

Тәрбияче һәм ата- аналар белән берлектә ирешергә кирәк нәтиҗәләр:

Сүз байлыгы аз.
Бирелгән лексиканы ишетеп аңлый, куллана белми.
Сорауларны аңлый, мөстәкыйль рәвештә сорау куя белми.

Сөйләм күнекмәләрен үстерешле диалогларда, уеннарда, ситуатив күнегүләрдә куллана алмый

Мәктәпкә әзерлек төркеме (6-7 яшь) . Без инде хәзер зурлар – мәктәпкә илтә юллар"проекты

Белем бирү эшчәнлегенең бурычлары

1. Ашамлыклар, кыргый хайваннар, кошлар, мәктәп темасына кергән сүзләр хисабына баланың сөйләмен баету, тулыландыру.
2. Сөйләмне аралашу чарасы буларак камилләштерү, файдалана белү күнекмәләренә өйрәтү.
3. Диалогик һәм монологик сөйләмне үстерү.
4. Мөстәкыйль рәвештә сорау куя һәм дөрес җавап бирә белергә күнектерү.

Белем бирү эшчәнлегенең эчтәлеге

Лексик минимум – якынча 60 сүз.

"Без инде хәзер зурлар – мәктәпкә илтә юллар" проекты темалары ("Гаилә", "Ашамлыклар", "Уенчыклар", "Саннар" , "Яшелчәләр", "Савыт-саба", "Киемнәр", "Шәхси гигиена", "Өй җиһазлары", "Бәйрәмнәр", "Танышу", "Тату гаилә", "Дусларны сыйлыйбыз", "Кунак килде", "Кафега барабыз", "Күңелле уеннар", "Без циркта", "Безнең дуслар", "Чана шуабыз", "Без биибез", "Күңелле сәяхәт", "Мәктәп", "Без әкият яратабыз") буенча бирелгән лексиканы төрле эшчәнлектә (танып – белү, уен, аралашу, музыка, хезмәт, хәрәкәт) ишетеп аңлап куллана белергә өйрәтү, сөйләм күнекмәләрен булдыру.

Яңа сүзләр хисабына баланың сөйләмен баету, тулыландыру: *син кем, хәерле көн, тычкан, бу кем, бу нәрсә, нишли, йоклый, утыра, ашый, эчә, нишлисең, ашыйм, эчәм, уйный, уйныйм, утырам, барам, кая барасың, син нишлисең, сикер-сикерәм, сикерә, йөгерә, төлке, йөгер-йөгерәм, чәк-чәк, өчпочмак, яшь, бүре, керпе, тавык, әтәч, үрдәк, чана, шуа, шуам, бие, бии, биим, ак, кара, җырла-җырлыйм, зур рәхмәт, китап укый, рәсем ясыйм, укыйм, дәфтәр.*

Бу кем? Бу нәрсә? Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә? Нишли? Син нишлисең? Кая барасың? соравын аңлап, мөстәкыйль рәвештә сорау куя һәм дөрес җавап бирә белергә өйрәтү.

Алган белемнәрен, сөйләм күнекмәләрен үстерешле диалогларда, уеннарда, ситуатив күнегүләрдә камилләштерү. Монологик сөйләмне үстерү.

Белем бирү эшчәнлеге нәтиҗәләре

Ирешелгән нәтиҗәләр:

Сөйләмне аралашу чарасы буларак файдалана белә.

Диалогик һәм монологик сөйләм күнекмәләре бар.

Мөстәкыйль рәвештә сорау куя һәм дөрес җавап бирә белә.

Бер-берсе һәм өлкәннәр белән 167 сүз кулланып татар телендә актив аралаша.

"Без инде хәзер зурлар – мәктәпкә илтә юллар" проекты темалары ("Гаилә", "Ашамлыклар", "Уенчыклар", "Саннар" , "Яшелчәләр", "Савыт-саба", "Киемнәр", "Шәхси гигиена", "Өй җиһазлары", "Бәйрәмнәр", "Танышу", "Тату гаилә", "Дусларны сыйлыйбыз", "Кунак килде", "Кафега барабыз", "Күңелле уеннар", "Без циркта", "Безнең дуслар", "Чана шуабыз", "Без биибез", "Күңелле сәяхәт", "Мәктәп", "Без әкият яратабыз") буенча бирелгән лексиканы төрле эшчәнлектә (танып – белү, уен, аралашу, музыка, хезмәт, хәрәкәт) ишетеп аңлап куллана белә, сөйләм күнекмәләрен бар.

Яңа сүзләр хисабына сүз байлыгы бар.
Бу кем? Бу нәрсә? Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә? Нишли? Син нишлисең? Кая барасың? соравын аңлап, мөстәкыйль рәвештә сорау куя һәм дөрес җавап бирә белә.
Фигыльләрне урынлы куллана.
Җырлар, шигырьләр белә.

Тәрбияче һәм ата- аналар белән берлектә ирешергә кирәк нәтиҗәләр:

Яңа сүзләр хисабына сүз байлыгы аз.Бирелгән лексиканы диалогик һәм монологик сөйләмдә куллана алмый “Бу кем?”, “Бу нәрсә?”, “Нәрсә кирәк?”, “Нинди?”, “Ничә?”, “Нишли?”, “Син нишлисең?” “Кая барасың?” сорауларын мөстәкыйль рәвештә куя белми. Фигыльләрне урынлы куллана белми.

1.3. Программа буенча балаларның белем дэрэҗэлэрен билгелэу

Балаларның татар телендэ аңлау һэм сөйлэшэ (аралаша) белу кунекмэлэрен уку елы башында (октябрь ае) һэм уку елы ахырында (май аенда) тикшерелэ.Уртанчылар теркеме балалары белэн тикшеру уку елы ахырында уткэрелэ. Тикшеруне һэр бала белэн аерым, 1 - 2 бала катнашында, ә йомгаклау эшчэнлеге булганда барлык балалар белэн бергэ дэ уткэрергэ була. Тикшеру вакыты 10-15 минутан артмаска тиеш. Биремнэр балаларның яшь узенчэлеклэрен исэпкэ алып уткэрелэ, уен-бирем рус телендэ аңлатыла. Биремнэр мавыктыргыч һэм кызыклы булырга тиеш. Сораулар ачык, төгэл итеп, интонация белэн бирелэ.Тикшеруче балаларның җавабын тыңлаганда елмаеп, кирэк булса җавапны дөреслэп, бала эйтэ алмаганда булышырга тиеш.

Тикшеру барышында яңа материал бирелми. Тикшеруне эш дэфтэрлэре, таратма, курсэтмэ рэсемнэр, интерактив тактада уеннар кулланып уткэрергэ дэ була.

Биремнэр, уеннар ечен кирэк булган курсэтмэлелек алдан эзерлэнеп куелган булырга тиеш. Тикшеруче һэр биремгэ аерым балл куеп бара. Тикшеру ахырында баллар саны кушыла һэм 5 кэ буленэ. Шулай итеп гомуми нэтиҗэ ясала.

	Баланың исеме, фамилиясе	Биремнәр					Нәтиҗә	
		1	2	3	4	5	баллар	дәрәҗә
		“Минем өем” проекты буенча өйрәнгән лексиканы сөйләмдә куллану. (Өйрәнгән темалар буенча дүрт – биш рәсем яисә предмет күрсәтелә, татарча исемнәрен әйтергә кушыла)	Ягымлы сүзләр куллану (“исәнме”, “сау бул”, “рәхмәт”)	Боерыкны аңлап үтәү һәм куллана белү (кил, утыр, сикер, ю, аша, эч)	Тирә - юньдәге предметларның сыйфатын, күләмен белдерә торган сүзләрне аңлап сөйләмдә куллану.	Аралаша белү (ягымлы сүзләр әйтү, чакыру, сыйлау, сарап алу, тәкъдим итү, инкарь иү,араслау)		
1.	Коля							

Нәтиҗәләрне билгеләү	
Югары дәрәҗә 2,7 дән 3 кә кадәр	Бала сөйләмдә актив, сорауларга җавап бирә, яхшы аралаша.
Уртача дәрәҗә 2 дән 2,6 га кадәр	Сүз байлыгы бар, аралашуда бик үк актив түгел.
Уртачадан түбән дәрәҗә 1 дән 2 гә кадәр	Аңлый, русча җавап бирә.

1. “Минем өем” проекты буенча өйрәнгән лексиканы сөйләмдә куллану.

1. Дидактик уен. "Бу кем?" (I вариант)

(Лексика: әти, әни, кыз, малай, әби, бабай)

Уен эчтәлеге: Өй рәсеме. Өй тирәсендә гаилә әгъзалары рәсемнәре (комплекттагы күрсәтмә рәсемнәр). Тәрбияче рәсемнәргә күрсәтеп сорый: Бу кем? ("Әни"...).

2. Дидактик уен "Кем юк?" (II вариант)

(Лексика шул ук).Уен шул ук рәсемнәр кулланып үткәрелә. Тәрбияче бер рәсемне алып куя. Баладан сорый: "Кем юк?" ("Әби"...)

Уенны интерактив тактада да, бала белән бала арасында диалог формасында да үткәрергә була)

3. Дидактик уен "Кәрзиндә нәрсә бар?"

(Лексика: ипи, алма, сөт, чәй)

Уен эчтәлеге: Мияу кәрзин белән ашамлыклар алып килгән. Мияу ашамлык муляжларына күрсәтә, исемен сорый: "Бу нәрсә?" ("Алма"...)

4. Дидактик уен "Нәрсә юк?"

Мияу бер ашамлык муляжын яшереп куя: "Нәрсә юк?". Бала нәрсә юклыгын әйтергә тиеш. ("Алма"...) Уенны рәсемнәр кулланып та үткәреп була.

5. Дидактик уен "Мин әйтәм, син күрсәт һәм әйт"

(Лексика: әти, әни, кыз, малай, әби, бабай; куян, аю, туп, машина, курчак, эт, песи, ипи, алма, сөт, чәй).

Уен эчтәлеге: Балага уенчык яисә уенчык рәсемнәре бирелә. Бала, тәрбияче әйткән уенчыкны яисә уенчык рәсемен табып күсәтергә һәм исемен кабатлап әйтергә тиеш.

6. Дидактик уен "Исемен әйтсәң бирәм"

(Лексика: куян, аю, туп, машина, курчак, эт, песи)

Уен эчтәлеге: Тәрбияче өстәлендә уенчыклар яисә рәсемнәр. Тәрбияче балага уенчыкны(рәсемне) күрсәтә, сорый: "Бу нәрсә?"- "Алма"... ; "Бу кем?"-"Әти"... Бала уенчык исемен дөрес әйтсә аңа уенчыклар, яисә таратма рәсемнәр бирелә.

7. Дидактик уен "Серле янчык"

(Лексика: куян, аю, туп, машина, курчак, эт, песи)

Уен эчтәлеге: Балага уенчыклар күрсәтелә, исемнәрен әйтеп янчыкка салына. Бала янчыктагы уенчыкны капшап исемен әйтә, алып күрсәтә.

8. Дидактик уен "Әйе-юк"

Сүзнең дөрес үзләштерелүен тикшерү йөзеннән (аңлап яки аңламыйча әйтү) төрле вариантта сораулар бирелә: "Бу нәрсә?" - "Аю"...; "Бу аю?" - "Әйе, аю"...; "Бу куян?" - "Юк, песи"...

Югары балл (2.7-3) — сүз байлыгы җитәрлек, уенчык, әйберләрне үзлектән, аңлап дөрес күрсәтә, исемнәрен әйтә.
Уртача балл (2-2,6) - сүз байлыгы бар, кайбер сорауларга тәрбияче ярдәмендә җавап бирә.
Уртачадан түбән балл (1-2) - аңлый, русча җавап бирә.
2. Ягымлы сүзләр куллану (“исәнме”, “сау бул”, “рәхмәт”).
Ситуатив күнегүләр:
а) Ситуатив күнегү “Куян аюга кунакка килә”. Ул ишектән кергәндә аюга нәрсә әйтә? (Ничек исәнләшә?), "Исәнме аю".
б) Ситуатив күнегү “Куян аюда кунакта булды”. Ишектән чыгып киткәндә куян аю белән ничек саубуллаша? (Нәрсә әйтә?) "Сау бул, аю".
в) Уен ситуациясе "Кунак сыйлау". Акбайда (Мияуда) кунакта.
Тәрбияче Акбай (Мияу) ролендә. Ул баланы, ашамлык, җиләк-җимеш (алма, груша, банан һ.б.) муляжлары белән "сыйлый". Тәрбияче баланың "рәхмәт" әйтә белүен билгели.
г) Уен ситуациясе "Дустыңны сыйла". Балаларны парлаштырып бер-берсен сыйларга тәкъдим итү. Рәхмәт әйтә белүләрен билгеләү.
д) Ситуатив күнегү "Акбайга ("Мияуга", "Курчакка", "Дустына") уенчык бүләк ит".
Югары балл (2,7-3) - бала ситуацияләрдә ягымлы сүзләрне урынлы куллана.
Уртача балл (2-2.6) - тәрбияче ярдәмендә җавап бирә.
Уртачадан түбән (1-2) - аңлый, сорауга җавапны русча әйтә.
3. Боерыкны аңлап үтәү һәм куллана белү (кил, утыр, сикер, ю, аша, эч).
1. Сүзле уен "Мин әйтәм - син эшлә" ("Командир").
2. Сүзле уен "Шаян уенчыклар" (Уен баланың боерыкларны аңлы рәвештә үтәвен тикшерү өчен бирелә. Уенның эчтәлеге: Тәрбияче уенчыкка боерык бирә, мәсәлән: Утыр! Ә уенчык “ашый” башлый. Бала боерыкны дөрес итеп үтәп күрсәтә).
Югары дәрәҗә (2,7-3) - бала боерыкны аңлап, дөрес үти.
Уртача дәрәҗә (2-2,6) - ялгыша.
Уртачадан түбән дәрәҗә (1-2) - татарча аңламый, боерыкларны үтәми.
4.Тирә-юньдәге предметларның сыйфат билгеләрен, күләмен белдерә торган сүзләрне аңлап сөйләмдә куллану.

1. *Дидактик уен "Уенчык нинди?" (зур, кечкенә, чиста, пычрак, әйбәт, матур).*

Уен эчтәлеге: зур-кечкенә уенчыклар күрсәтелә. Тәрбияченең "Нинди?" соравына бала уенчыкның исемен сыйфат билгесе белән әйтергә тиеш.
-Нинди курчак? - Зур (кечкенә, чиста, пычрак, әйбәт, матур) курчак.
Эш дәфтәрендәге 11 нче биремне кулланып була.

2. *Дидактик уен "Тап, күрсәт һәм әйт" (чиста, пычрак).*

Комплекттагы күрсәтмә рәсемнәр кулланып үткәрелә. Тәрбияче әйткән рәсемне бала табып күрсәтә, әйтә.("Чиста туп", "Пычрак аю"...).
Эш дәфтәрендәге 13 нче биремне кулланып була.

3. *Дидактик уен "Курчакка бүләк".*

Тәрбияче зур курчакка- зур туп, кечкенә курчакка- кечкенә туп бүләк итәргә куша. “ Мә, зур туп ", “Мә, кечкенә туп".

4. *Дидактик уен "Дөрес сана".*

Санау күнекмәләрен билгеләү (1-5 кадәр). Тәрбияче уенчыклар, муляжлар санарга тәкъдим итә. Төркемдәге балаларны да санарга була. "Ничә малай?", "Ничә кыз?".

5. *Дидактик уен "Ничә?".*

Санау күнекмәләрен тикшерү өчен шулай ук, укыту методик комплектындагы күрсәтмә рәсемнәрне дә кулланып була.

- Ничә туп? - Биш туп.

Югары дәрәҗә (2,7-3) - әйберләрнең сыйфат билгеләрен, күләмен исем белән кушып дөрес әйтә.

Уртача дәрәҗә (2-2.6) - 1-2 билгесен әйтә.

Уртачадан түбән дәрәҗә (1-2) - әйберләрнең билгеләрен, күләмен рус телендә әйтә.

5. Аралаша белү (ягымлы сүзләр әйтү, чакыру, сыйлау, сарап алу, тәкъдим итү, инкарь итү, раслау).

1. *Уен ситуациясе "Әйдәгез танышабыз".*

"Син кем?" соравына аңлап җавап бирүе билгеләнә. К нам пришла новая кукла, она хочет с вами познакомиться: -Исәнмесез. Мин Алсу. Син кем? (Мин Оля (Коля). -Мин Алсу, мин кыз. Син кыз? (Юк, мин малай (әйе, мин кыз).

2. *Уен ситуациясе "Кунак каршылыйбыз ".*

а) Тәрбияче: К нам идут гости.

Спроси. "Кто там?". "Кем анда?" - Мин әби (бабай).

"Позови бабушку (дедушку)". - Әби (бабай) кил монда.

"Поздоровайся с бабушкой (дедушкой)" - Исәнме, әби (бабай).

"Спроси у бабушки (дедушки) как дела?" - Әби (бабай) хәлләр ничек? - Әйбәт, рәхмәт.

"Предложи бабушке (дедушке) сесть". - Әби (бабай) утыр.

"Предложи бабушке (дедушке) пить чай" - Мә, чәй, эч.

Скажи: "До свидания!" Сау бул, әби! (бабай).

б) Балага "кунак" белән исәнләшергә, хәлен сорарга, чакырып утыртырга, сыйларга ("аша,эч") һәм саубуллашырга тәкъдим ителә.

Эш дәфтәрендәге 3 нче биремне кулланып була.

1. *Уен ситуациясе "Кунакларны сыйла".*

Угости Акбай хлебом, Мияу молоком.

-Мә, Акбай ипи, аша. - Рәхмәт.

-Мә, Мияу сөт, эч. - Рәхмәт.

Эш дәфтәрендәге 16 нчы биремне кулланып була.

2. *Уен ситуациясе "Бер - береңне сыйла ".*

(Ашамлык муляжлары кулланып)

"Угости яблоком".

- Мә, алма, аша. - Рәхмәт.

"Спроси, яблоко вкусное?"

- Алма тәмле? - Әйе, тәмле.

Эш дәфтәрендәге 6 нчы биремне кулланып була.

3. *Уен ситуациясе "Уенчыклар илендә"*

1 . Ты пришел в магазин игрушек. Попроси игрушку, которая тебе нравится.

-Куян бир (әле).- Рәхмәт.

2. Предложи поиграть с игрушкой.

- Мә, туп, уйна. - Рәхмәт.

3. Позови друга, предложи помыть игрушку.
-Коля, кил монда. - Мә, туп, ю.
4. Поменяйтесь игрушками. Попроси у друга игрушку, предложи ему свою .
- Коля, туп бир - Мә, туп.
- Рәхмәт.
<u>Югары дәрәҗә (2,7-3)</u> - аралаша, сөйләм күнекмәләрен актив куллана.
<u>Уртача дәрәҗә (2-2,6)</u> - тәрбияче ярдәмендә аралаша.
<u>Уртачадан түбән дәрәҗә (1-2</u>) - аңлый, русча җавап бирә

Уку елы ахырында зурлар, уку елы башында мәктәпкә әзерлек төркеме балаларының “Уйный-уйный үсәбез” проекты буенча татар телен үзләштерү дәрәҗәләрен билгеләү.
1.“Уйный – уйный үсәбез” проекты буенча өйрәнгән лексиканы сөйләмдә куллану.

№	Баланың исеме, фамилиясе	Биремнәр					Нәтиҗә	
		1	2	3	4	5	баллар	дәрәҗә
		“Уйный – уйный үсәбез” проекты буенча өйрәнгән лексиканы сөйләмдә куллану. (Өйрәнгән темалар буенча биш – алты рәсем яисә предмет күрсәтелә, татарча исемнәрен әйтергә кушыла)	Ягымлы сүзләр куллану (“исәнме”, “сау бул”, “рәхмәт”. “исәнмесез”, “ сау булыгыз”)	Боерыкны бирә белү (кил, утыр, сикер, уйна, ю, аша, эч, ки, сал)	Уен ситуацияләрендә үзлектән сорау бирә белү (Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә?)	Аралаша белү (ягымлы сүзләр әйтү, чакыру, сыйлау, сорап алу, тәкъдим итү, инкарь итү, раслау)		
1.	Коля							
2.	Оля...							

Нәтиҗәләрне билгеләү	
Югары дәрәҗә 2,7 дән 3 кә кадәр	Бала сөйләмдә актив, үзлектән сорау бирә, яхшы аралаша.
Уртача дәрәҗә 2 дән 2,6 га кадәр	Сүз байлыгы бар, тәрбияче ярдәмендә аралаша.
Уртачадан түбән дәрәҗә 1 дән 2 гә кадәр	Аңлый, русча җавап бирә.

(Өйрәнгән темалар буенча биш – алты рәсем яисә предмет күрсәтелә, татарча исемнәрен әйтергә кушыла)

1. *<u>Дидактик уен “Бу нәрсә?”</u>*

(Лексика: аш, ботка, сөт, кашык, тәлинкә, чынаяк).
Уен эчтәлеге: Тәрбияче рәсемнәргә күрсәтеп сорый:

- Бу нәрсә? (“Аш”...)

2. *<u>Дидактик уен “Кәрзиндә нәрсә бар?”</u>*

(Лексика: кишер, суган, бәрәңге, кыяр, кәбестә, алма).
Уен эчтәлеге: Куян кәрзин белән яшелчәләр һәм җиләк-җимеш алып килгән. Куян сорый: “Нәрсә бар?” (“Кәбестә”...)

3. *Дидактик уен “Нәрсә юк?”.*
(Лексика: кишер, суган, бәрәңге, кыяр, кәбестә, алма).
Куян бер яшелчә муляжын яшереп куя: “Нәрсә юк?”. Бала нәрсә юклыгын әйтергә тиеш. Уенны рәсемнәр кулланып та үткәрергә була.
4. *Дидактик уен “Дөресен әйт”.*
(Лексика: күлмәк, чалбар, сарафан, өстәл, урындык, караваt).
Уен эчтәлеге: Балага рәсемнәр бирелә. Бала рәсемнәрнең исемен атый һәм күрсәтә.
Югары балл (2.7-3) — сүз байлыгы җитәрлек, яшелчәләр, савыт-сабалар, киемнәр, өй җиһазлары атамаларын аңлап дөрес күрсәтә, исемнәрен әйтә һәм куелган сорауларга җавап бирә.
Уртача балл (2-2,6) - сүз байлыгы бар, кайбер сорауларга тәрбияче ярдәмендә җавап бирә.
Уртачадан түбән балл (1-2) - аңлый, русча җавап бирә.
2. Ягымлы сүзләр куллану (“Исәнме”, “Сау бул”, “Рәхмәт”, “Исәнмесез”, “ Сау булыгыз”).
Ситуатив күнегүләр (уртанчылар төркемендәге ягымлы сүзләр бүлеген кара):
а) Поздоровайся с Акбаем.
б) Спроси как дела у Акбая.
в) Скажи спасибо Акбаю. Спроси как дела.
г) Попрощайся с Акбаем.
д) Поздоровайся с воспитателем, Мияу и Акбай.
е) Попрощайся с воспитателем, Мияу и Акбай.
Югары балл (2.7-3) — бала сөйләмдә ягымлы сүзләрне урынлы куллана.
Уртача балл (2-2,6) – уен ситуацияләрен тәрбияче ярдәмендә төзи.
Уртачадан түбән балл (1-2) – аңлый, җавап бирә алмый.
3. Боерыкны бирә белү (кил, утыр, сикер, уйна, ю, аша, эч, ки, сал).
Балаларның боерыкларны бирә белү күнекмәләрен тикшерү. Балалар бер-берсенә боерык бирәләр. Саша, аша! – Саша ашау хәрәкәтләре күрсәтә. Алга таба Саша үзе башка балага боерык бирә һәм шундый тәртиптә дәвам итетелә.
(Лексика: кил, утыр, сикер, ю, аша, эч, уйна, ки, сал).
Югары балл (2,7-3) – 8-9 сүз.
Уртача балл (2-2.6) – 5-6 сүз.
Уртачадан түбән (1-2) – 1-2 сүз.
4. Уен ситуацияләрендә үзлектән сорау бирә белү. (Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә?).
1. Сюжетлы-рольле уен “Кибет”
Балаларга рус телендә кибет уены үткәрү аңлатыла һәм өч төп сорауны куя белүләрен максат итеп куясың. Уен яшелчә, киемнәр, савыт-саба, өй җиһазлары рәсемнәре кулланып үткәрелә.
(Лексика: Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә?).
2. *Дидактик уен “Нинди?”.*
Тикшерүдә сорауларны аерым кулланып та үткәрергә була.
Әйберләрне билгесен ачыклау өчен бирелә торган сорауга аңлап җавап бирү һәм ул сорауларны үзлектән куя белү.
(Лексика: нинди? кызыл, сары, яшел, зәңгәр).
3. *Дидактик уен “Ничә?”.*

Санау күнекмәләрен билгеләү (1- 10 кадәр).

4. *Дидактик уен “Дөрес сана”.*

Тәрбияче уенчыклар, муляжлар, укыту методик комплектындагы күрсәтмә рәсемнәрне санарга тәкъдим итә. Балалар бер-берсенә сорау бирәләр һәм җавап бирәләр. Шулай ук, сорауны тәрбияче үзе дә бирә ала. *“Ничә...?”.*

Югары балл (2,7-3) – диалогта 3 сорауны да аңлап куллана.
Уртача балл (2-2.6) – диалогта 2 сорауны аңлап куллана.
Уртачадан түбән (1-2) – диалогта 1 сорауны аңлап куллана.

5. Аралаша белү (ягымлы сүзләр әйтү, чакыру, сыйлау, сорап алу, тәкъдим итү, инкаръ итү, раслау).

1. *Уен ситуациясе “Әйдәгез танышабыз”.*

“Син кем?” соравына аңлап җавап бирүе билгеләнә.
К вам пришла новая кукла, она хочет с вами познакомиться:

- Исәнмесез. Мин Алсу. Син кем? (Мин Оля яки Коля).
- Мин Алсу, мин кыз. Син кыз? (Юк, мин малай).

2. *Уен ситуациясе “Кунак каршылыйбыз”.*

а)Тәрбияче:

- К нам идут гости. Спроси. “Кто там?”. “Кем анда?”
- Мин Акбай.
- Позови Акбая.
- Акбай, кил монда.

б)У Акбая сегодня день рождение. Подари свою игрушку

- Акбай, мә кызыл туп.
- Рәхмәт.

в) Угости гостей супом или кашей.

- Мә, аш (ботка) (аша).

г)Что бы сьесть угощение попроси ложку.

- Кашык бир.
- Нинди кашык?
- Зур, матур, зәңгәр кашык.
- Рәхмәт.

3. *Уен ситуациясе “Кибеттә”.*

Бала белән бала аралашуы тикшерелә.

- Исәнме! Хәлләр ничек?
- Әйбәт, рәхмәт.
- Аю бир.
- Нинди аю?
- Зур аю, чиста аю, матур аю.
- Ничә?
- Ике аю.
- Мә, ике аю.
- Рәхмәт.
- Сау бул.

Югары балл (2,7-3) – бала сөйләмдә актив, үзлектән сорау бирә, яхшы аралаша.

<u>Уртача балл (2-2.6)</u> – сүз байлыгы бар, тәрбияче ярдәмендә аралаша.
<u>Уртачадан түбән (1-2)</u> – аңлый, русча җавап бирә.
Уку елы ахырында мәктәпкә әзерлек төркеме балаларының

“Без инде хәзер зурлар, мәктәпкә илтә юллар” проекты буенча татар телен үзләштерү дәрәҗәләрен билгеләү.

№	Баланың исеме, фамилиясе	Биремнәр					Нәтиҗә	
		1	2	3	4	5	баллар	дәрәҗә
		“Без инде хәзер зурлар, мәктәпкә илтә юллар” проекты буенча өйрәнгән лексиканы сөйләмдә куллану. (Өйрәнгән темалар буенча биш – алты рәсем яисә предмет күрсәтелә, татарча исемнәрен әйтергә кушыла)	Ягымлы сүзләр куллану (“исәнме”, “исәнмесез”, “сау бул”, “сау булыгыз”, “рәхмәт”, “зур рәхмәт”, “хәерле көн”, “хәлләр ничек?”, “әйбәт”)	Боерыкны бирә белү (кил, утыр, сикер, уйна, ю, аша, эч, ки, сал, бие, җырла, йөгер, йокла)	Уен ситуацияләрендә үзлектән сорау куя белү. (Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә? Син кем? Бу кем? Бу нәрсә? Нишли? Кая	Аралаша белү (ягымлы сүзләр әйтү, чакыру, сыйлау, сорап алу, тәкъдим итү, инкарь иү, раслау)		
1.	Коля							
2.	Оля							

Нәтиҗәләрне билгеләү	
Югары дәрәҗә 2,7 дән 3 кә кадәр	Бала сөйләмдә актив, үзлектән сорау бирә, яхшы аралаша.
Уртача дәрәҗә 2 дән 2,6 га кадәр	Сүз байлыгы бар, тәрбияче ярдәмендә аралаша.
Уртачадан түбән дәрәҗә 1 дән 2 гә кадәр	Аңлый, русча җавап бирә.

1.“Без инде хәзер зурлар, мәктәпкә илтә юллар” проекты буенча өйрәнгән лексиканы сөйләмдә куллану.
(Өйрәнгән темалар буенча биш – алты рәсем яисә предмет күрсәтелә, татарча исемнәрен әйтергә кушыла)

1. *<u>Дидактик уен “Бу нәрсә?”</u>*

(Лексика: тычкан, бүре, төлке, керпе, тавык, әтәч, үрдәк, аю).
Уен эчтәлеге: Тәрбияче рәсемнәргә күрсәтеп сорый:

- Бу нәрсә? (“бүре”...)

2. *<u>Дидактик уен “Портфельдә нәрсә бар?”</u>*

(Лексика: китап, дәфтәр, рәсем, мәктәп).
Уен эчтәлеге: Тәрбияче портфельдән рәсемнәр яки предмет алып күрсәтә, исемен сорый:

-Портфельдә нәрсә бар?- (“Дәфтәр бар”...)

3. *Дидактик уен “Портфельдә нәрсә юк?”*

Бала нәрсә юклыгын әйтергә тиеш. Уенны рәсемнәр кулланып та үткәрергә була.

4. *Дидактик уен “Дөресен әйт”*

(Лексика: чәк- чәк, өчпочмак, бәрәңге, аш, ботка, су).
Уен эчтәлеге: Балага рәсемнәр бирелә. Бала рәсемнәрне атый.
Югары балл (2.7-3) — 10-14 сүз.
Уртача балл (2-2,6) – 7-9 сүз.
Уртачадан түбән балл (1-2) – 1-6 сүз.

2. Ягымлы сүзләр куллану
(“Исәнме”, “Исәнмесез”, “Сау бул”, “Сау булыгыз”, “Рәхмәт”, “Зур рәхмәт”, “Хәерле көн”,“Хәлләр ничек?”, “Әйбәт”)
Ситуатив күнегү:
Телефоннан сөйләшү.
Эш дәфтәрендәге 1 нче биремне кулланып була.
Югары балл (2,7-3) — бала сөйләмдә ягымлы сүзләрне урынлы куллана.
Уртача балл (2-2,6) – тәрбияче ярдәмендә җавап бирә.
Уртачадан түбән балл (1-2) – аңлый, сорауларга җавапны русча бирә.

3. Боерыкны бирә белү.
(Лексика: кил монда, утыр, сикер, ю, аша, эч, уйна, ки, сал, йөгер, бие, җырла, йокла).
Дидактик уен: “Командир”
Эш дәфтәрендәге 9 нчы биремне кулланып була.
Бер бала икенче балага боерык бирә. Мәсәлән:
-Коля, сикер! (Коля сикереп күрсәтә).
-Коля, син нишлисең?(Колядан сорый) – Мин сикерәм.
-Коля нишли? (Башка баладан сорый) – Коля сикерә.
Югары балл (2,7-3) — 11-13 сүз белән боерык бирә, син нишлисең, нишли сорауларын бирә белә.
Уртача балл (2-2,6) – бары боерык бирә, сорауларны куя алмый.
Уртачадан түбән балл (1-2) – 1-5 сүз белән боерык бирә, сорауларны русча әйтә.

4. Уен ситуацияләрендә үзлектән сорау бирә белү.

(Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә? Син кем? Бу кем? Бу нәрсә? Нишли? Кая барасың?)
1. Уен ситуацияләре:
а) “Кибет” (Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә?)
б) “Телефоннан сөйләшү” (Кая барасың? Син нишлисең?)
в) “Танышу” (Син кем? Бу кем? Бу нәрсә? Нишли?)
2. Сюжетлы-рольле уен “Кибет”
Балаларга рус телендә кибет уены үткәрү аңлатыла һәм өч төп сорауны куллана белүләре тикшерелә.Уен яшелчә, киемнәр, савыт-саба, өй җиһазлары, йорт кошлары, уенчык рәсемнәре кулланып үткәрелә.
(Лексика: Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә?).

2. *Дидактик уен “Нинди?”.*

Тикшерүдә сорауларны аерым кулланып та үткәрергә була.
(Лексика: кызыл, сары, яшел, зәңгәр, ак, кара).

3. *Дидактик уен "Сана".*

Санау күнекмәләрен билгеләү (1- 10 кадәр).

Югары балл (2,7-3) – сорауларны аңлап куллана.
Уртача балл (2-2,6) – аңлый, тәрбияче ярдәме белән куллана.
Уртачадан түбән (1-2) – русча җавап бирә.

5. Аралаша белү (ягымлы сүзләр әйтү, чакыру, сыйлау, сорап алу, тәкъдим итү, инкарь итү, раслау)

1. *Уен ситуациясе "Әйдәгез танышабыз"*
- Исәнмесез. Син кем? - (Мин Оля яки Коля).
- Мин кыз. Син кыз? - (Юк, мин малай).
- Сиңа ничә яшь?- (6 (7) яшь).

2. *Уен ситуациясе "Телефоннан сөйләшү".(диалогны сан, сыйфат, күләм берәмлеге кертеп баетырга була)*
- Исәнме. Хәлләр ничек?
- Әйбәт.
- Нишлисең?
- Мин уйныйм. Син нишлисең?
- Мин ашыйм.
- Нәрсә?
- Алма ашыйм.
- Алма тәмле(ме)?
- Әйе, алма тәмле.
- Сау бул.

3. *Уен ситуациясе "Кая барасың?"* (*мәктәп, кафе, цирк һ.б.*)
- Исәнме! Хәлләр ничек?
- Әйбәт, рәхмәт.
- Кая барасың?
- Кафега барам.
- Кафеда нәрсә бар?
- (ашамлыклар атарга мөмкин)
- Саша нишли?
- Саша бәрәңге ашый.

4.*Ситуатив күнегү.*

а) Син нишлисең?
- Мин биим (утырам, сикерәм, ашыйм, эчәм, уйныйм, йөгерәм, җырлыйм, йоклыйм).

Югары балл (2,7-3) – бала сөйләмдә актив, үзлектән сорау бирә, яхшы аралаша.

<u>Уртача балл (2-2.6)</u> – сүз байлыгы бар, тәрбияче ярдәмендә аралаша.
<u>Уртачадан түбән (1-2)</u> – аңлый, русча җавап бирү

«Минем өем» проекты буенча коррекция эше

Үткәрү вакыты	№	Сораулар, биремнәр	Уеннар, күнегүләр, биремнәр	Төркем №	Баланың исеме фамилиясе
Октябрь	1.	“Минем өем” проекты буенча өйрәнгән лексиканы сөйләмдә куллану. Бу кем? Бу нәрсә? сорауларына җавап бирү.	1.Дидактик уен “Матур өйдә кем яши?” 2.Дидактик уен “Кем юк” (әйе – юк). 3.Дид.уен “Исемен әйтсәң бирәм” (гаилә әгзалары, уенчыклар).		
Ноябрь	2.	Ягымлы сүзләр куллану (“Исәнме”, “Исәнмесез” , “Сау бул”, “Сау булыгыз”, “Рәхмәт”)	1.Ситуатив күнегү “Куян аюга кунакка килә”. 2. Ситуатив күнегү "Кунак сыйлау". 3. Ситуатив күнегү "Дустыңны сыйла".		
Декабрь Январь	3.	Боерыкны бирә белү (кил, утыр, йокла, уйна, ю, аша, эч)	1.Дид.уен: “Командир”. 2.Дид.уен «Мин әйтәм – син эшлә» 3. «Шаян уенчыклар»		
Февраль Март	4.	Тирә - юньдәге предметларның сыйфатын, күләмен белдерә торган сүзләрне аңлап сөйләмдә куллану.	1.Дид. уен “Бу нәрсә, ничә?”. 2.Уен ситуациясе: “Курчакка бүләк”(зур – кечкенә) 3.Дид.уен “Дөрес сана”.		
Март Апрель	5.	Аралаша белү (ягымлы сүзләр әйтү, чакыру, сыйлау, сорап алу, тәкъдим итү, инкаръ итү, раслау)	1.Уен ситуациясе “Әйдә, танышыйк”. 2.Уен ситуациясе “Кунак каршылау”. 3.Уен ситуациясе “Кунак сыйлау”. 4.”Уенчык сорап ал”.		
Май		Татар телен үзләштерү дәрәҗәләрен билгеләү			

“Уйный-уйный үсәбез”проекты буенча коррекция эше

Үткәрү вакыты	**№**	**Сораулар, биремнәр**	**Уеннар, күнегүләр, биремнәр**	**Төркем №**	**Баланың исеме фамилиясе**
Октябрь	1.	“Уйный-уйный үсәбез” проекты буенча өйрәнгән лексиканы сөйләмдә куллану. Бу кем? Бу нәрсә? Нинди? Ничә? сорауларына җавап бирү.	1.Дидактик уен “Бу нәрсә?” 2.Дидактик уен “Бу кем?” 3.Дидактик уен “Нинди? Ничә?” 4.Дидактик уен “Дөресен әйт” 5.Дидактик уен “Кем юк”.		
Ноябрь	2.	Ягымлы сүзләр куллану (“Исәнме”, “Исәнмесез”, “Сау бул”, “Сау булыгыз”, “Рәхмәт”, “Хәерле көн”,“Хәлләр ничек?”, “Әйбәт”).	1.Ситуатив күнегү: “Яшелчәләр кибете”. 2. Ситуатив күнегү: «Телефоннан сөйләшү». 3.Уен ситуациясе "Дустыңны сыйла".		
Декабрь	3.	“Төсләр дөньясында”	1. «Мияу-мияу нинди?»		

Январь		Боерыкны бирә белү (кил монда, утыр, сикер, уйна, ю, аша, эч, ки, сал, йокла)	2.Дид.уен «Командир». 3.Дид.уен «Мин әйтәм – син эшлә» 4. «Шаян уенчыклар»		
Февраль Март	4.	Уен ситуацияләрендә үзлектән сорау куя белү. Киемнәрне, савыт-сабаларны, йорт җиһазларын ныгыту (Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә? Син кем? Бу кем? Бу нәрсә?)	1.Сюжетлы-рольле уен “Киемнәр кибете” 2.С/рольле уен “Савыт-саба кибете”. С/рольле уен “Супермаркет” 3.Сюжетлы-рольле уен: «Туган көн». Дид.уен «Парын тап» (төсләр)		
Март Апрель	5.	Аралаша белү (ягымлы сүзләр әйтү, чакыру, сыйлау, сорап алу, тәкъдим итү, инкарь итү, раслау).	1.Уен ситуациясе “Таныш булыйк”. 2.Уен ситуациясе “Кәрзиндә нәрсә бар”. 3.Уен ситуациясе “Куяннарга киенергә булыш”. 4.Уен ситуациясе “Аюлар яңа өйгә күчә, булыш” 5. Уен ситуациясе «Савыт-сабалар бүләк итәбез».		
Май		Татар телен үзләштерү дәрәҗәләрен билгеләү.			

Без инде хәзер зурлар, мәктәпкә илтә юллар” проекты буенча коррекция эше

Үткәрү вакыты	№	Сораулар, биремнәр	Уеннар, күнегүләр, биремнәр	Төркем №	Баланың исеме фамилиясе
Октябрь	1.	“Без инде хәзер зурлар, мәктәпкә илтә юллар” проекты буенча өйрәнгән лексиканы сөйләмдә куллану. Бу кем? Бу нәрсә? сорауларына җавап бирү.	1.Дидактик уен “Бу нәрсә?” 2.Дидактик уен “Бу кем?” 3.Дидактик уен “Нинди? Ничә?” 4.Дидактик уен “Дөресен әйт” 5.Дидактик уен “Кем юк”.		
Ноябрь	2.	Ягымлы сүзләр куллану (“Исәнме”, “Исәнмесез”, “Сау бул”, “Сау булыгыз”, “Рәхмәт”, “Зур рәхмәт”, “Хәерле көн”,“Хәлләр ничек?”, “Әйбәт”)	1.Ситуатив күнегү “Куян аюга кунакка килә”. 2. Ситуатив күнегү: «Телефоннан сөйләшү». 3.Уен ситуация "Дустыңны сыйла".		
Декабрь Январь	3.	Боерыкны бирә белү (кил, утыр, сикер, уйна, ю, аша, эч, ки, сал, бие, җырла, йөгер, йокла)	1.Дид.уен “Командир”. 2.Дид.уен «Мин әйтәм – син эшлә» 3. «Шаян уенчыклар»		
Февраль Март	4.	Уен ситуацияләрендә үзлектән сорау куя белү. (Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә? Син кем? Бу кем? Бу нәрсә? Нишли? Ничә яшь? (Синә ничә яшь?) Нишлисең? Син нишлисең?) Кая барасың?)	1.Сюжетлы-рольле уен “Кибет” 2.Дидактик уен “Нинди?”. 3.Дидактик уен “Ничә?”. 4.Уен ситуация: «Кая барасың?” 5.Сюжетлы-рольле уен: “Туган көн”. 6. Дид.уеннар: а)“Бу кем? Нишли?” б) “Дөрес сана” в “Мияу-Мияу нинди? 7. “Курчакка бүләк” (зур – кечкенә)		
Март Апрель	5.	Аралаша белү (ягымлы сүзләр әйтү, чакыру, сыйлау, сорап алу, тәкъдим итү, инкарь итү, раслау)	1.Уен ситуациясе “Таныш булыйк”. 2.Уен ситуациясе “Портфельдә нәрсә бар?”. 3.Уен ситуациясе “Портфельдә нәрсә юк?”. 4.Уен ситуациясе “Теремкәйдә кем яши?” 5. Уен ситуациясе “Урман мәктәбендә”		
Май		Татар телен үзләштерү дәрәҗәләрен билгеләү.			

2. Эчтәлекле бүлек

Сөенеч» - төбәк мэгариф программасы мэктэпкэчэ белем бирүнең төп белем бирү программасын тулыландыра. Аның күләме аны тормышка ашыру өчен кирэкле вакытның 40% тан да артмый һэм оешма тарафыннан мөстэкыйль билгелэнэ. өлкэннэр һэм балаларның белем биру өлкэсендэ катнашучылар тарафыннан формалаштырыла торган төп белем бирү программасының бер өлешен тормышка ашыру һэм үзлэштерү буенча эшчэнлеге ике төп модель - өлкэннэр һэм балаларның уртак эшчэнлеге һэм балаларның мөстэкыйль эшчэнлеге белэн оештырыла. Өлкэннэр һэм балаларның уртак эшчэнлеге кысаларында белем бирү мэсьэлэлэрен хэл итү турыдан-туры белем бирү эшчэнлегендэ дэ (режим моментларын бер үк вакытта үткэрү белэн бэйле булмаган), шулай ук режим моментларында (балаларның иртэн килү, йөрү, ризык кабул итүгэ эзерлек, көндезге йокы) гамэлгэ ашырыла.

2.1. Балага үсеш юнәлешләре буенча белем бирү (биш белем өлкәсендә)

Юнәлешләр	Белем бирү өлкәләре	Эшчәнлек төрләре	
Социаль-аралашу үсеше	Социальләштерү	- сюжетлы-рольле уеннар-әңгәмәләр - мультфильмнар карау	Экологик культура, табигатькә аңлы караш тәрбияләү; балаларда хезмәткә карата уңай мөнәсәбәт формалаштыру;үз тормышыңның куркынычсызлыгы нигезләрен аңлату.
	Хезмәт	Хезмәт эшчәнлеге турындага балалар әдәбияты белән таныштыру	
	Иминлек	- уен барышында куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәү	
Танып-белү	Танып белү	- экскурсияләр - дәфтәрләрдә эш - күрсәтмә әсбаплар буенча эш (санау,төсен, формасын, зурлыгын әйтү)	Туган як табигате, үсемлекләре, җәнлекләре белән танышу;
Сөйләм үсеше	Матур әдәбият белән таныштыру	- әкиятләр сәхнәләштерү - шигырьләр уку - мультфильмнар карау	Нәфис сүз, халык авыз иҗаты, әдәби әсәрләр, милли бәйрәмнәр аша балаларның сөйләм телен баету, уй-фикерләрен билгеле бер эзлеклелектә җиткерә белүләренә ирешү.
	Аралашу	- ситуатив күнегүләр - сюжетлы-рольле уеннар - хикәяләр төзү - әңгәмәләр	
Нәфис-нәфасәти үсеш	Иҗат	- дәфтәрләрдә эш - рәсем ясау, ябыштыру, әвәләү	Балаларның милли сынлы сәнгать турындагы белемнәрен баету, татар һәм Идел буе халыкларының декоратив-гамәли сәнгать үрнәкләре белән таныштыру, милли орнамент белән кием-салым, савыт-саба
	Музыка	- җырлар - музыкаль-дидактик уеннар - җырлы-биюле уеннар (“Шома	

		бас" дискыннан) - драма уеннары	бизәргә өйрәтү; күренекле композиторларның, төрле халыкларның җырлары, биюләре, музыкаль инструментлары белән танышу.
Физик үсеш	Сәламәтлек	- бармак уенары - туплар белән уеннар	Идел буе халыкларының хәрәкәтле уеннары аша балаларның сәламәтлеген саклау һәм ныгыту.
	Физкультура	- хәрәкәтле уеннар - зиһен сынаш уеннары - җырлы-биюле уеннар	

2.1.1. Социаль-коммуникатив үсеш. Балаларның Татарстан Республикасы, анда яшәүче халыклар, аларның хезмәте һәм профессияләре, туган як табигате турында белемнәрен уен эшчәнлеге вакытында тирәнәйтү. Балаларда патриотизм хисләре; үзен туган шәһәре (авылы), республикасы, иленең гражданины итеп тану; шәһәр, республика, ил символикасына (флаг, герб, гимнга) хөрмәт белән карауны һәм горурлану хисе тәрбияләү. Иҗтимагый чыгышы, расасы, теле, дине, җенесе һәм яшенә карамыйча, янәшәдә яшәүчеләргә (балаларга, өлкәннәргә) уңай мөнәсәбәт, түземлек (толерантлык); башка кешеләрнең хисләре, фикерләре, теләкләренә, карашларына хөрмәт тәрбияләү, үзенең башкалар фикере белән риза булмавын дәлилли яисә үз позициясен яклый белергә өйрәтү. Башка ил, этнос халыклары белән позитив аралашуның, хезмәттәшлек итүнең мәгънәсен аңлату. Якындагы социумда үз урыны, теге яки бу төркемдәге кешеләргә нинди мөнәсәбәттә булуы (балалар бакчасындагы төркем яисә бию түгәрәге әгъзасы, спорт мәктәбе укучысы,булачак гимназист һ. б.) турында күзаллаулар формалаштыру. Гаилә тарихына (карт бабай, бабай, карт әби, әби) карата кызыксыну тәрбияләү. Гаиләң белән горурлану хисләре, гаилә әгъзаларының уңышларына сөенү, бүләкләрен игътибарсыз калдырмау күнекмәләре тәрбияләү. Идел буе халыкларының әдәби әсәрләре, нәфис һәм мультипликацион фильмнары, әйләнә-тирәдәге тормыш турындагы күзаллауларын сюжетлы-рольле һәм режиссёрлык уеннарында иҗади куллануларына булышлык итү. Балаларның сәхнәләштерү һәм кую өчен Идел буе халыкларының әкиятләрен, шигырьләрен, җырларын, биюләрен мөстәкыйль сайлап алуларын хуплау; куелачак спектакльгә кирәкле атрибутлар һәм декорацияләр әзерләргә, үзара вазифаларны билгеләргә һәм рольләр бүлешергә булышу. Театральләшкән эшчәнлектә театрның төрле төрләрен (бибабо, бармак, курчак, рәсемнәр һ. б. театрлар) куллану. Сәхнә сәнгатенә карата кызыксыну үстерү. Коллективта сүзле уеннар уйнарга омтылышларын хуплау. Идел буе халыклары уеннарын уйнау тәҗрибәсен баету.

2.1.2. Танып-белү үсеше. Туган як тарихы, мәдәнияты, сынлы сәнгать, туган якның табигате белән таныштыру исәбенә балаларның күзаллауларын киңәйтү. Туган як табигате, климаты, кешеләренең тормышы белән таныштыруны дәвам итү. Үз шәһәренең (авылының) истәлекле урыннары, халык һөнәрләре, милли кухня, Татарстан Республикасы халыкларының тел культурасы белән таныштыру. Картада

туган шәһәрен, республикасын, башкаланы, Татарстандагы эре шәһәрләрне (Әлмәт, Яр Чаллы, Түбән Кама, Бөгелмә, Яшел Үзән һ. б. ны) күрсәтә һәм атый белергә өйрәтү. Борынгы шәһәрләр (Биләр, Болгар), аларның тарихы, культурасы, көнкүреше белән таныштыру. Авыл һәм шәһәр кешеләренең көнкүрешен чагыштырырга өйрәтү. Татар һәм рус халкының яши торган өе, йорт кирәк-яраклары, өс киемнәре үзенчәлекләренә игътибар итү. Туган шәһәрендә бара торган позитив үзгәрешләрне (балалар бакчалары, спорт комплекслары, театрлар һ. б. төзелү) күрә белергә өйрәтү. Казанның эре промышленность һәм сәүдә үзәге булуы, татар халкының элек-электән игенчелек, терлекчелек, күн эшкәртү, сәүдә белән шөгыльләнүе турында балаларга сөйләү. Туган шәһәренең, башка шәһәрләрнең символикасын өйрәнүне дәвам итү, үз халкының бер өлеше булуын аңлый белергә ярдәм итү. Милли һәм дөнья культураларының үткәненә һәм бүгенге сенә балаларны якынайту. Музыка һәм театр сәнгатенең күренекле шәхесләре, аларның тормыш һәм иҗат юллары белән таныштыру (композиторлар: С. Садыйкова, С. Сәйдәшев, Ф. Яруллин һ. б., җырчылар: Ф. Шаляпин, И. Шакиров, Р. Ибраһимов һ. б., театр режиссёрлары: М. Сәлимҗанов, К. Тинчурин һ. б., В. Качалов, Г. Камал исемендәге театр актёрлары һ. б.). Аларның тормышларына һәм эшчәнлекләренә кызыксыну уяту. Күренекле фән эшлеклеләренең тормышы һәм эшчәнлекләре белән таныштыру (Н. И. Лобачевский, К. Ф. Фукс, И. М. Симонов, Н. Н. Зинин, А. М. Бутлеров, А. Е. Арбузов һ. б.). Балаларның танып белүгә карата кызыксынуларын канәгатьләндерү, Казан (Идел буе) федераль университеты укытучылары һәм аны тәмамлаучылар турында мәгълүмат бирү. Милләтебез каһарманнарының Бөек Ватан сугышында күрсәткән батырлыклары турында сөйләү (М. Җәлил, Г. Гафиятуллин, М. П. Девятаев, П. М. Гаврилов, Н. Г. Столяров һ. б.). Әти-әниләрне балаларга әби һәм бабаларының сугышта алган бүләкләре турында сөйләргә җәлеп итү. Ватанны саклаучыларга карата хөрмәт хисләре тәрбияләү (һәйкәлләр, обелискларга чәчәкләр кую һ. б.). Табигатьне саклау буенча балаларның белемнәрен тирәнәйтү. Туган якның тере һәм тере булмаган табигатенә сакчыл караш тәрбияләү, табигатькә катнашуыңнан соң туган уңай һәм тискәре нәтиҗәләрне алдан күрә белергә өйрәтү, табигатьнең ресурсларына сакчыл мөнәсәбәт тәрбияләү, аны рациональ файдалану күнекмәләре формалаштыру. Үсемлек һәм җиләкләрне җыю кагыйдәләре белән таныштыру. Дәүләт тыюлыклары, анда яшәүче тереклек ияләре, Татарстан Республикасының Кызыл китабына кертелгән үсемлек (флора) һәм хайваннар (фауна) төрләре белән таныштыруны дәвам итү. Хайваннар һәм үсемлекләр дөньясында сирәк очрый торган төрләргә сакчыл караш кирәклеген балаларның аңнарына җиткерү. Татарстанның елга, күлләрендә яшәүче тереклек ияләре белән таныштыру. Кеше тормышында чишмә, елгаларның тоткан урыны, әһәмияте турында сөйләү. Республика сулыкларын чиста тотарга теләк уяту. Туган як табигатенең матурлыгына, андагы форма, ис, төс муллыгына игътибар итү. Табигатьтәге үзгәрешләрне күрә белергә өйрәтү.

2.1.3. Сөйләм үсеше. Балаларны матур әдәбият әсәрләре, халык әкиятләре, фольклоры белән таныштыру. Татар теленә карата тотрыклы кызыксыну үстерү. Мәгълүмати аралашу технологияләре, аудио- һәм видеоязмалар, уку-укыту методик комплектлары ярдәмендә предметны, аның билгесен, хәрәкәтен белдерүче сүзләрне актив кулланышка кертү, гади аралашу өчен кирәк булган сөйләм берәмлекләре байлыгы булдыру. Балаларның сүз байлыгын арттыру. Төзелеше ягыннан катлаулы булмаган хикәя һәм сорау җөмләләр төзү күнекмәләрен ныгыту. Үзе турында, бер кеше гамәлләрен сурәтләгән ситуатив картиналар сериясе буенча, сюжетлы рәсемнәр, үз күзәтүләреннән чыгып, зур булмаган (3–5 җөмләле) хикәяләр төзи белергә өйрәтү. Балаларның төрле эшчәнлек вакытында татар халык фольклор әсәрләрен, еш кулланыла торган сүзләр һәм әйтемнәрне файдалануга омтылышларын хуплау. Татар телендә сөйләүче әңгәмәдәшенең сөйләмен тыңлый белүне формалаштыру, нәрсә турында сөйләгәнен аңларга тырышу, телне аз белүенә карамастан, аның белән әңгәмәгә кереп, аралашырга омтылышын хуплау.Балаларны татар телен киләчәктә (башлангыч мәктәптә) тагын да аңлабрак, төшенеп өйрәнергә әзерләү.

2.1.4. Нәфис сәнгать үсеше. Балаларны татар халкының сәнгате (музыка, бию, рәсем сәнгате, матур әдәбият әсәрләре), анда яшәүче атаклы кешеләр белән таныштырып, аларда әхлакый-патриотик хисләр тәрбияләү. Милләтебезнең дини йолалары, халык авыз иҗаты, сынлы сәнгате һәм архитектурасы, музыка сәнгате белән таныштыру балаларда Туган илне ярату хисе тәрбияләргә булыша. Милли орнамент элементлары белән таныштыруны дәвам итү. Балалар белән «яшәү агачы» образын карау. Балаларның игътибарын композициянең үзенчәлегенә (симметриясез), шул ук вакытта төрле төсләр файдаланылган чәчәк бәйләменә юнәлдерү. Төрле материаллар кулланырга, реаль һәм әкияти образларны (Идел буе халыклары әкиятләрендәге геройларны да кертеп) сурәтләүнең төрле ысулларын берләштерергә мөмкинлекләр бирү. Республика тормышында булган истәлекле вакыйгаларны рәсемнәрдә чагылдыра белүләрен хуплау. Балаларның эшләрен бергәләп карау, нәрсә ясаганнары турында сөйли белергә өйрәтү. Балаларга эшләренең тематикасын киңәйтүгә булышлык итү. Актүбә һәм Шәмәрдән уенчыкларын натурадан карап әвәли һәм аларның характерлы үзенчәлекләрен бирә белергә өйрәтү. Ике-өч фигурадан торган скульптура төркемнәрен катлаулы булмаган сюжетларга («Сабантуйда», «Чәй эчкәндә», «Ат чабышлары» һ. б.га) берләштерү. Идел буе халыкларының әдәби әсәрләре геройларын күзаллау юлы белән әвәли белү күнекмәләрен формалаштыру. Туган шәһәре (авылы) тормышындагы вакыйгаларны чагылдыручы сюжетларны мөстәкыйль сайлый белүләрен активлаштыру. Башка белем бирү өлкәләренең эчтәлеге белән ярак-лаштырып, балалар эшләренең тематикасын киңәйтү. Балаларны Г. Тукай әсәрләре һәм аның иҗатын чагылдыручы сәнгать төрләре (Ф. Яруллинның «Шүрәле», Ә. Бәшировның «Су анасы» балетлары, Н. Җиһановның «Кырлай» симфониясе, Б.

Урманче, И. Казаков, Б. Әлменов, Ф. Әминов һ. б. ның сынлы һәм рәсем сәнгатьләре әсәрләре) белән таныштыруны дәвам итү. Сәнгатькә карата уңай караш формалаштыру. «Казан» милли-мәдәни үзәгенең милли-мәдәният музеенда булу, анда борынгыдан сакланып калган өй кирәк-яраклары: көмеш поднослар, савыт-саба, бизәк төшерелгән бакыр кувшиннар, комганнар, йорт хайваннары фигуралары формасындагы бронза йозаклар; җәмәгать биналарының интерьерларын һәм экстерьерларын бизәүче декоратив композицияләр белән таныштыру. Борынгы бизәнү әйберләрен: йөзекләр, алкалар, беләзекләр, чулпылар, яка чылбырлары, хәситәләр һ. б.ны карау. Хәзерге заман рәссам-ювелирларның (И. Фазылҗанов, С. В. Ковалевская, В. О. Ковалевский һ. б.ның) иҗатлары белән таныштыру. Балаларның игътибарын бизәнү әйберләренең милли үзенчәлекләренә юнәлдерү. Татар халкының үзенчәлекле сәнгати һөнәре булган укабелән чигү турында сөйләү. Чигелгән түбәтәйләр, хатынкызның бәрхет аяк киеме, күкрәкчәләр, калфаклар һ. б.ны карау. Бигрәк тә популяр булган композицияләргә – «алтын каурый», чәчәк бәйләме, кошлар, бодай башагы, йолдызлар һәм ярымай мотивларына һ. б.га игътибар итү. Туган шәһәр (авыл) архитектурасы – мәчет һәм храм архитектуралары (Кол Шәриф мәчете, Раифадагы Богородицкий ир-атлар монастыре) белән таныштыру эшен дәвам итү. Балаларны татар халкының музыка культурасына якынайту. Татар композиторларының музыкаль әсәрләрен тыңлау. Татарстан Республикасы, Россия Федерациясенең Дәүләт гимннары белән таныштыру. Горурлык хисләре тәрбияләү.

2.1.5. Физик үсеш. Татар халык хәрәкәтле уеннарын, физминуткалар кулланып балаларның хәрәкәт активлыгын үстерү, татар халык бәйрәмнәре, халык уеннары аша балаларның физик үсешен камилләштерү. Чәй янына бирелә торган милли камыр ризыклары: гөбәдия (дөге, йөзем һәм йомырка белән), кабартма, бавырсак, талкыш-кәләвә, чәкчәк, кош теле белән таныштыру. Балаларга республикадан читтә дә танылган дәвалану-ял итү урыннары һәм санаторийлар («Васильево», «Сосновый бор» («Нарат урманы»), «Крутушка», «Бакирово», «Санта» һ. б.) белән танышу мөмкинлеге бирү. Хәрәкәтле халык уеннарын үзгәртеп төрләндерү күнекмәләре бирү. Милли уен-ярышларда («Таяк тартыш», «Аркан тартыш», «Капчык белән сугыш» һ. б.да) катнашасы килү теләге уяту. Кеше тормышында спортның әһәмияте турында күзаллау формалаштыру. Милли спорт төре – көрәш белән таныштыру. Спорт өлкәсендәге билгеле уңыш-казанышлар белән таныштыру. Идел буе халыкларының төрле эчтәлекле уеннарын мөстәкыйль эшчәнлек вакытларында файдалана белү күнекмәләрен ныгыту. Хәрәкәтле уеннарда балаларда көч, җитезлек, кыюлык, тәвәккәллек, түземлек кебек сыйфатлар тәрбияләү. Уен нәтиҗәсен гадел бәяли белүләрен хуплау. Халык уеннары белән кызыксынуларын үстерүе.

2.2. Программаны тормышка ашыруда төрле технологиялэр, формалар һәм чаралар

Программа бурычларын үтәүдә эш формаларының, практик гамәли алымнарның, чараларның әһәмияте зур.

Төрле эшчәнлекләрдә белем биру формалары

Хәрәкәт	Уен	Хезмәт	Танып-белү	Аралашу
-уен -хэрэкэт элементларын кулланып эңгэмэ Үткәрү -физминуткалар	-КҮЗЭТҮ -уку -уен -эңгэмэ -күмэк уен (тэрбияче; балалар белэн) -сюжетлы-рольле уен -кагыйдэле уен экскурсия -бэйрэм	-күмэк эшчэнлек -эңгэмэ -карау -уен -дежур тору -уку	-КҮЗЭТҮ -сюжетлы-рольле уен -хикэя -үстерүле уен -эңгэмэ -ситуатив сөйлэшү	-уку -хикэя -эңгэмэ -өстэл театры -балалар белэн аралашу -шигыр ятлау -уен (дидактик, театральлэштерелгэн, режиссер) -табышмакларга җавап табу -текстлы хэрэкэтле уен -тэрбияче белэн аралашу

Матур эдэбият, фольклорны кабул итү	Рэсем	Музыка	Тезү
Уку Әңгәмә Хикәя Уен Викторина инсценирование	-ясау карау -уен бизэү күргэзмэлэр	-музыка тыңлау -җырлы-биюле уен -җырлау	-уен -КҮЗЭТҮ -карау

Татар телен өйрэтүдэ кулланыла торган чаралар:

1. Эшчэнлек эшкэртмэлэре, диагностик материаллар.
2. Тавышлы күрсэтмэлелек (һэр проект өчен аудиоязмалар, анимацион сюжетлар, мультфильмнар).
3. Картиналы һэм картиналы-дидактик күрсэтмэлелек (таратма һэм күрсэтмэ рэсемнэр, җырлы-биюле уеннар, театр эшчэнлеге өчен материаллар.)
4. Символик, график күрсэтмэлелек (пиктограммалар).
5. Күлэмле күрсэтмэлелек (макетлар, муляжлар, уенчыклар)
6. Интерактив уеннар.
7.Эш дэфтэрлэре.

Аралашуга чыгу өчен нәтиҗәле чаралар

Аудиоязмалар

Аудиоязмалар яңа сүз өйрәтү, сөйләм үрнәкләре үзләштерү, уеннар, кыска җырлар өйрәтү, өстәл театры күрсәтү вакытларында куллану өчен кулай. Аларны һәр эшчәнлектә куллану мөһим түгел.

Яңа сузләр өйрәтү технологиясе

Балаларны татар телендә сөйләшергә һәм аралашырга өйрәтү билгеле бер күләмдәге сүз байлыгы булдырудан башлана. Яңа сүзләр үзләштерү процессында махсус сайлап алынган күнегүләр төп чара булып тора. Юнәлеше һәм характеры ягыннан лексик күнегүләрне икегә бүлеп карыйлар: әзерлек күнегүләре һәм сөйләм күнегүләре. Әзерлек күнегүләре балаларны яңа сүзләрне файдаланып сөйләргә әзерли. Бу күнегүләр лексик берәмлекләрне хәтердә калдырырга ярдәм итәләр. Сөйләм күнегүләре лексик күнегүләрнең бер төре буларак, үзләштерелгән лексик берәмлекләр җирлегендә ситуацияләргә бәйле сөйләм эшчәнлеген барлыкка китерәләр. Яңа сүз өйрәтү төп методик алымнарның берсе булып тора:

-яңа сүз тәрбияче тарафыннан ачык, төгәл итеп күрсәтмә рәсем ярдәмендә әйтелә; -аудиоязмадан тыңлатыла, кабатлатыла;

-ишеткән сүзне бала рәсемннән табып күрсәтә һәм әйтә;

сүзләр тизрәк истә калсын өчен сүз кат-кат әйттерелә, аңлашылмаган очракта, аның русча тәрҗемәсе бирелә;

-төрле эш формаларында (пышылдап, күмәкләп, төркемнәргә бүленеп, хәрәкәтләнеп әйтеп) өйрәтелә;

-уеннар кулланып (“Ватык телефон”, “Кайтаваз”...) ныгытыла;

-яңа сүз, таныш булган сүзләр белән грамматик конструкцияләрдә ныгытыла, мәсәлән: зур туп, чиста туп;

-аралашуда кулланыла (бала өйрәнгән яңа сүзләрне, конструкцияләрне бары аралашуда аңлап куллана);

-бала теге яки бу сүзне аның төгәл мәгънәсен аңлап үзләштереп калсын өчен телдән инкарь итү яисә раслау күнегүләре үткәрергә мөмкин;

-өйрәнелгән сүзләрне хәтердә калдыру максатыннан төрле уеннар оештырырга була: “Исемен әйтсәң бирәм”, “Мин күрсәтәм, син әйт”, “Сорап ал”, “Серле кәрзин” ......

Баланың сөйләмен оештыру өчен исемнең алмашлык (мин, син, бу), сан (1 дән 10 га), сыйфат (тәм, күләм, төс, эчке сыйфатлар) һәм фигыль белән бәйләү грамматик конструкцияләре кулланыла. Фигыль белән таныштыру боерык фигыльләрдән башлана (бар, сикер, аша .). Уртанчылар теркемендә балаларга боерык фигыльләрне аңлап үтәүләрен тәлап ителә. Зурлар төркемендә балалар кайбер боерыкларны үзләре бирә (сикер, аша, уйна) һәм аңлап үтиләр. Мәктәпкә хәзерлек төркемнәрендә балалар үзлектән Нишли? Син нишлисең? сорауларын бирәләр һәм аңлап җавап кайтаралар.

Диалогик сөйләм

Программаның төп асылы булып аралашуга чыгу тора. Аралашуга чыгу өчен диалогик сөйләмнең әһәмияте бик зур. Диалогик сөйләмгә өйрәткәндә гадидән катлаулыга дигән дидактик принципка таянып эшләү кулай. Диалогик сөйләмдә иң отышлы алым - сорау-җавап рәвешендә (сорау-информация алу берәмлеге) һәм теләк белдерә торган:

телэк, үтенү, тэкъдим итү, ризасызлык төсмере булырга мөмкин. Еш кына сораудан соң, эңгэмэдэшнең җавап репликасы килэ,раслау яисэ инкарь рэвешендэ булырга мемкин.Реплика-җавап сорау рэвешендэ дэ булырга мөмкин: Нинди эти? Бу вакытта эңгэмэдэшнең җавабы тулы да, ким дэ булырга мөмкин: Матур эти; яисэ: Матур. Мэктэпкэчэ яшьтэге балаларга ситуатив - тематик принцип нигезендэ, диалогик сөйлэмне үстерү буенча түбэндэге типтагы күнегулэр тэкъдим итэргэ мөмкин:

- уен ситуациялэрендэ катнашу;
- тэкъдим ителгэн үрнэк буенча кечкенэ диалоглар тезү;
- тематик диалоглар тезү;
- сэхнэлэштерүдə катнашу;
- рольлэргэ бүлеп сөйлэү.

Диалоглар белэн эшлэү коммуникатив юнэлештэ алып барылырга тиеш. Тэрбияче аларның балалар сөйлэменэ керерлек кирэкле формаларын эшлэргэ һэм төрле шартларда куллану мөмкинлеген исэпкэ алырга тиеш. Тэрбияче, сөйлэмгэ эмоциональ бизэлеш өстэү өчен, төрле формаларны кулланырга; эш эчтэлегенэ туры килэ торган интонация, ишарэлэр, мимикалардан файдаланырга һэм башкача өйрэтергэ тиеш. Шул ук вакытта, диалогны сорау 6иру һэм аңа җавап алу дип кенэ уйларга ярамый. Балаларны диалогик сөйлэмгэ хас булган башка (сорау һэм җаваплардан тыш) ситуациялэр, репликалар, көндэлек аралашу формаларына да өйрэтергэ кирэк. Аралашуга чыгу өчен нэтиҗэле чаралар булып аудиоязмалар, эш дэфтэрлэре, анимацион сюжетлар тора.

Эш дэфтэрлэре.

Эш дэфтэрлэре эшчэнлектэ өйрэнелгэн материалны ныгытуны күздэ тотып төзелгэн. Дэфтэрлэр белэн эшлэгэндэ балалар кабатлыйлар, бер-берсенэ сораулар бирэлэр, тэрбияче белэн аралашалар. Балалар үзлэренең эш дэфтэрлэрен өйгэ алып кайтып өйрэнелгэн материалны кабатлый алалар. Бу дэфтэрлэр белэн эти-энилэр дэ, төркем тэрбиячелэре дэ эшли ала, ченки биремнэр рус телендэ язылган. Дэфтэрдэге эшнең нэтиҗэсе уртанчылар төркемендэ сүзне ишетеп, аңлап, предметларны табып, парлаштырып, чагыштырып, аларныц сыйфатын, санын билгелэүгэ китерсэ, зурлар төркемендэ балаларны үзара аралашуга этэрэ һэм бу мэктэпкэ хэзерлек төркемнэрендэ дэвам итэ. Иң катлаулы биремнэр мэктэпкэ хэзерлек төркеме өчен төзелгэн. Бу төркемдэ хэрэкэтне белдерүче сүзлэр, яки фигыльлэр күп кулланыла. Балаларны ситуациялэргэ куеп, сораулар биреп диалогка этэрэбез. Берүк вакытта, фигыльлэр боерык формада (утыр, уйна ...), 2-нче зат алмашлыгына тэңгэл формада (яки утыра, укый, шуа, ашый һ.б.), һэм дэ инде үзе турында 1-нче зат алмашлыгын кулланып өйрэтелэ (уйныйм, утырам, барам, эчэм һ.б.). Балалар бер-берсенэ, өлкэннэргэ сораулар бирергэ өйрэнэлэр: бу нэрсэ, нишли, син нишлисең, нэрсэ кирэк, нинди,. җөмлэлэр тезү баланың уйлавын талэп итэ, чөнки алар 3-4 сүздэн торалар. Мэсэлэн: Аю караватта йоклый. Куян чана шуа. Песи бит юа ....
Мэктэпкэ хэзерлек төркемендэ өченче бирем җыр формасында бирелэ.Бу биремнэрне интерактив такта һэм экраннарда эшлэп була.

Анимацион сюжетлар..

Анимацион сюжетлар балаларның белгэн сүз байлыгына, яшь үзенчэлеклэрен исэпкэ алып төзелгэн. Сюжетны караганнан соң, балалар белэн эңгэмэлэр үткэрелэ, алда ейрэнелгэн уен ситуациялэрен кабатларга тэкъдим ителэ.

2.2.1. Тәрбияче белән балаларның бердәм эшчәнлеге.
- Программа материалларын үзләштерү дәрәҗәсенең мониторингы
- Сәләтле балаларны төрле бәйгеләрдә, бәйрәмнәрдә катнаштыру
- Татар халкының, Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның милли йолалары, гореф гадәтләре белән танышу, бәйрәмнәр, кичәләр. Төрле чаралар оештыру
- Балаларны Г.Тукай әсәрләре белән таныштыруның системалы эшен дәвам итү (мультфильмнар карау, балаларның рәсемнәре...)
- Татар язучылары һәм Татарстан Республикасында яшәүче башка халыкларның әсәрләре һәм караган мультфильмнар буенча балалар белән күмәк эш әзерләү.
- Укыту эшчәнлеге дәверендә гаилә клубы төркемнәрендә, гаиләдә балалар белән региональ компонентларны күз алдында тотып укыту- тәрбия процессын оештыру.
- Ачык ишекләр көне.

2.2.2. Педагоглар белән бердэм эшчэнлек
- Педагоглар өчен татар теленә өйрәтү курслары үткәрү.
- "Татарстан Республикасында дәүләт телләре һәм башка телләр турында" Татарстан Республикасы Законын өйрәнү,тәрбиячеләр белән "Туган җирем Татарстан" почмагына куелган таләпләр белән танышу
- Интерактив һәм мультимедия ресурсларын кулланып УМК буенча ачык мероприятияләр үткәрү
- Педагогик киңәшмәләрдә чыгышлар ясау.
- Консультацияләр бирү.
- Төркем тәрбиячеләре һәм белгечләр белән берлектә бәйгеләр үткәрү.
- Ачык ишекләр көнендә эшчәнлек күрсәтү.

2.2.3. Балалар бакчасында тэрбиялэнуче балаларның гаилэлэре белэн узара бэйлэнеш
- Икенче кечкенәләр төркеменә яңа килгән татар милләтеннән булган балаларның ата – аналары белән анкета үткәрү.
- Ата – аналар җыелышында чыгышлар ясау.
- Консультацияләр үткәрү.
- Ачык ишекләр көне үткәрү.
- Балалар бакчасының сайтында информацияләрне яңартып тору.
- "Татарча сөйләшәбез – Говорим по – татарски" папкаларындагы информацияләрне яңартып тору.
- Индивидуаль консультацияләр бирү, әңгәмәләр үткәрү.
- Ата- аналарның, балаларның рәсемнәре күргәзмәсе үткәрү.

3. Оештыру булеге

3.1. Баланың усешен тээмин иту өчен психологик-педагогик шартлар тудыру.

Программа яшь һэм индивидуаль мөмкинлеклэре һэм мэнфэгатьлэре нигезендэ баланың үсешен тээмин итэ торган түбэндэге психологик-педагогик шартлар булдыруны күздэ тота.

1. Өлкэннэр белэн балаларның узара хезмэттэшлеге, балаларга эшчэнлек,партнер, сайлау мөмкинлеге бирелэ торган ситуациялэр тудыруны күздэ тота; яңа белемнэр һэм тормыш күнекмэлэрен үзлэштергэндэ аның шэхси тэҗрибэсенэ таяну тээмин ителэ.
2. Педагогик бэялэунең балалар уңышының чагыштырма курсэткечлэренэ ориентлашуы, ягъни баланың хэзерге һэм алдагы казанышларын чагыштыру, үзбэяне стимуллаштыру.
3. Уенны бала усешенең мөһим факторы буларак формалаштыру.
4. Физик, социаль-коммуникатив, танып-белу, сөйлэм, сэнгать-эстетик усеш һэм аныц индивидуальлеген саклап калуга ярдэм итэ торган белем биру мөхите булдыру.
5. Репродуктив (эзер үрнэкне яңадан җитештерүче) һэм продуктив (субъектив яңа продукт җитештерэ торган) эшчэнлек, ягъни, балалар эзлэнүе, иҗади эшчэнлекне үзлэштерү.
6. Гаилэ белэн узара мөнэсэбэттэ булу, мэктэпкэчэ яшьтэге баланың тулы үсеше өчен кирэкле шарт булып тора.
7. Педагогларныц һөнэри усеше, шул исэптэн баланың осталыгын дэлиллэү һэм коммуникатив компетентлыгын үстерүгэ, шулай ук интернеттан куркынычсыз файдалану кагыйдэлэрен белүгэ юнэлдерелгэн.

3.2. Предметлы-үстерүче тирәлекне оештыру үзенчәлекләре

Татар телендә дөрес сөйләшергә өйрәтү өчен, балаларны кызыксындыра алырлык аралашу даирәсе булдыру, сюжетлы уеннар оештыру, гомүмән, баланың актив сөйләмен үстерү зарур. Тәрбиячегә татар телен өйрәнүче мәктәпкәчә яшьтәге балаларның телне ясалма тудырылган тел мохитендә үзләштерүләрен онытмаска кирәк. Татар телен өйрәтү шөгыльләре өчен балалар бакчасында махсус бүлмә бар. Бу бүлмәдә РФ һәм ТР дәүләт символлары, туган шәһәр, башкаладагы истәлекле урыннарның фотографияләре, татар, рус, чуваш һ.б. халыкларның декоратив-гамәли сәнгать үрнәкләре сүрәтләнгән альбомнар, үстерешле уеннар, татар халык әкиятләренең геройлары. Татар теле бүлмәсендәге уенчыклар зур, ялтыравыклы, балаларны җәлеп итәрлек, уенчыклар аларның буе җитәрлек шкафларда урнаштырылган.

1. РФ и ТР символикасы (герб, флаг).
2. РФ и ТР президентларының фотографияләре.
3.Татар, рус, мари, удмурт, чуваш милли киеменнән курчаклар.

4. ТР башкаласы Казан шәһәре турында информацион һәм күрсәтмә материал (альбомнар, китаплар, открыткалар, иллюстрацияләр).
5. ТР турында информацион һәм күрсәтмә материал (шәһәрләр, аларның истәлекле урыннары, хайваннар һәм үсемлекләр дөньясы).
6. Татарстан, Россия, Башкортостан, Чувашия, Удмуртия, Мари-Эл, Мордовия турында информацион һәм күрсәтмә материал (папкалар, дидактик, хәрәкәтле уеннар).
7. Татар язучыларының һәм шагыйрьләренең портретлары һәм әсәрләре
8. Татар халык әкиятләре.
9.Татар милли орнаментларының үрнәкләре (7 элемент): лалә, яфрак, кыңгырау, канәфер чәчәге, өч яфрак, чалмабаш, гөлҗимеш.
10. Татар милли орнаментлары белән таныштыру өчен дидактик уеннар: 1. «Бизәкне төзе»; 2. «Парын тап»;3. «Тап һәм ата»;4. «Киемне бизә» (түбәтәй, калфак, читек, камзул һ.б.).
11. Яшелчә һәм җиләк-җимеш муляжлары.
12.Уенчыклар: йорт хайваннары, кыргый хайваннар, савыт-саба, җиһаз, предметлы уенчыклар.
13. УМК буенча дидактик уеннар: «Бер һәм күп», «Кем нәрсә эшли», «Курчакны киендер», «Яшелчәләр», «Жиләк-жимешләр», «Кечкенә рәсемнәрне таратып сал», “Кәрзиндә нәрсә бар?”, “Төсе буенча тап”, “Бу кем?”, “Бу нәрсә?” һ.б.
14.Журналлар: «Мәгариф», «Салават күпере», ”Көмеш кынгырау, «Кучтәнәч».
15.Документация: портфолио, папкалар, учет дәфтәрләре, диагностика һәм анып өчен инструментарий, анкеталар, планнар: перспектив һәм календарь, еллык, УМКны тормышка ашыру, рус телле тәрбиячеләрне татар теленә өйрәтү.
16.Уеннар тупланган папкалар: хәрәкәтле уеннар, халык уеннары, бармак уеннары.
Циклограмма

3.4. Материаль - техник яктан тәэмин ителеш

Татар теле кабинеты	Белем бирү эшчәнлеге, индивидуаль, коррекцион эш, ата-аналар, педагоглар өчен консультацияләр, ачык эшчәнлекләр .	Зурлар һәм балалар өчен өстәлләр, урындыклар, компьютер, принтер, интерактив такта, ноутбук, магнитофон, уенчыклар, дидактик, интерактив уеннар, балалар әдәбияты, тематик папкалар, альбомнар, укыту -методик комплект (демонстрацион, таратма материал, аудио, видео дисклар, маскалар, театрларның төрле төрләре),ТР һәм РФ символикасы.

Күрсәтмә, таратма материаллар, театр эшчәнлеге өчен атрибутлар.

“Минем өем” проекты буенча 4-5 яшьлек балалар өчен

1.А4 форматынд	«Минем гаилә» Бабай, әби, әти, әни, малай, кыз.	Һәрберсе 1 данә

а күрсәтмә рәсемнәр.		
	Зур уенчыклар: курчак, куян, аю, туп, песи, эт, машина. Кечкенә уенчыклар: курчак, куян, аю, туп, песи, эт, машина.	Һәрберсе 1 данә
	«Ашамлыклар» Ипи, алма, чәй, сөт.	Һәрберсе 1 данә
	«Уенчыклар» Курчак, куян, аю, туп, песи, эт, машина. курчак, куян, аю, туп, песи, эт, машина – пычрак уенчыклар.	Һәрберсе 1 данә
	Сюжетлы рәсемнәр: «Куян өйгә керә, өйдә аю утыра». «Куян өйдән чыга, саубуллаша».	Һәрберсе 1 данә
	Рәсемнәр: 1 куян, 2 куян, 3 куян, 4 куян, 5 куян; 1 аю, 2 аю, 3 аю, 4 аю, 5 аю; 1 курчак, 2 курчак, 3 курчак, 4 курчак, 5 курчак; 1 туп, 2 туп, 3 туп, 4 туп, 5 туп; 1 машина, 2 машина, 3 машина, 4 машина, 5 машина; 1 песи, 2 песи, 3 песи, 4 песи, 5 песи; 1 эт, 2 эт, 3 эт, 4 эт, 5 эт.	Һәрберсе 1 данә
2.А3 форматында өй рәсеме.	Өй макеты	1 данә
3. А 5 форматында таратма рәсемнәр.	«Минем гаилә» Бабай, әби, әти, әни, малай, кыз.	Һәрберсе 15 данә
	«Ашамлыклар» Ипи, алма, чәй, сөт.	Һәрберсе 15 данә
	«Уенчыклар» Курчак, куян, аю, туп, песи, эт, машина.	Һәрберсе 15 данә
4. Театр эшчәнлеге өчен атрибутлар.	Битлекләр: бабай, әби, әти, әни, малай, кыз, куян, аю, песи, эт.	Һәрберсе 15 данә
Бармак уеннары өчен атрибутлар	бабай, әби, әти, әни, малай, кыз, эт Акбай, песи Мияу, аю, куян.	Һәрберсе 15 данә

“Уйный-уйный үсәбез” проекты буенча 5-6 яшьлек балалар өчен

1. Күрсәтмә рәсемнәр.	«Минем гаилә» Малай, кыз рәсемнәр («Курчакны киендер» уены. Кыз, малай өчен киемнәр: күлмәк (кызларныкы, малайларныкы), футболка, шорты, чалбар, сарафан - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә).	Һәрберсе 1 данә

	«Уенчыклар» Зур уенчыклар: курчак, туп, машина - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә). Кечкенә уенчыклар: курчак, туп, машина - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә).	Һәрберсе 1 данә
	«Ашамлыклар» Аш, ботка, чәк-чәк, конфет, сок.	Һәрберсе 1 данә
	«Савыт-саба» Зур рәсемнәр: кашык, тәлинкә, чынаяк - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә). Кечкенә рәсемнәр: кашык, тәлинкә, чынаяк - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә).	Һәрберсе 1 данә
	«Җиләк-җимешләр» Зур рәсемнәр: яшел алма, сары, кызыл, банан, апельсин, виноград, груша. Кечкенә рәсемнәр: яшел алма, сары, кызыл, банан, апельсин, виноград, груша.	Һәрберсе 1 данә
	«Яшелчәләр» Зур рәсемнәр: кишер, бәрәңге, суган, кыяр, кәбестә. Кечкенә рәсемнәр: кишер, бәрәңге, суган, кыяр, кәбестә.	Һәрберсе 1 данә
	«Киемнәр» Зур рәсемнәр: күлмәк (кызларныкы, малайларныкы), чалбар - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә). Кечкенә рәсемнәр: күлмәк (кызларныкы, малайларныкы), чалбар - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә).	Һәрберсе 1 данә
	«Өй җиһазлары» Зур рәсемнәр: карават, урындык, өстәл - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә). Кечкенә рәсемнәр: карават, урындык, өстәл - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә).	Һәрберсе 1 данә
	«Төсләр» Палитра: зәңгәр, кызыл, сары, яшел.	Һәрберсе 1 данә
	«Саннар»10)	Һәрберсе 1 данә
2. Таратма рәсемнәр.	«Минем гаилә» Малай, кыз рәсемнәре: («Курчакны киендер» уены. Кыз, малай өчен киемнәр: күлмәк (кызларныкы, малайларныкы), футболка, шорты, чалбар, сарафан - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә).	Һәрберсе 15 данә
	«Уенчыклар» Зур уенчыклар: курчак, туп, машина - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә). Кечкенә уенчыклар: курчак, туп, машина - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә).	Һәрберсе 15 данә
	«Ашамлыклар» Аш, ботка, чәк-чәк, конфет, сок.	Һәрберсе 15 данә
	«Савыт-саба» Зур рәсемнәр: кашык, тәлинкә, чынаяк - (зәңгәр, кызыл,	Һәрберсе 15 данә

	сары, яшел төсләрдә). Кечкенә рәсемнәр: кашык, тәлинкә, чынаяк - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә).	
	«Җиләк-җимешләр» Зур рәсемнәр: яшел алма, сары, кызыл, банан, апельсин, виноград, груша. Кечкенә рәсемнәр: яшел алма, сары, кызыл, банан, апельсин, виноград, груша.	Һәрберсе 15 данә
	«Яшелчәләр» Зур рәсемнәр: кишер, бәрәңге, суган, кыяр, кәбестә. Кечкенә рәсемнәр: кишер, бәрәңге, суган, кыяр, кәбестә.	Һәрберсе 15 данә
	«Киемнәр» Зур рәсемнәр: күлмәк (кызларныкы, малайларныкы), чалбар - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә). Кечкенә рәсемнәр: күлмәк (кызларныкы, малайларныкы), чалбар - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә).	Һәрберсе 15 данә
	«Өй җиһазлары» Зур рәсемнәр: караватъ, урындык, өстәл - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә). Кечкенә рәсемнәр: кровать, стул, стол - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә).	Һәрберсе 15 данә
3.Буяу өчен график рәсемнәр	1 аю, 2 куян, 2 машина, 2 курчак, 3 бәрәңге, 4 кәбестә, 4 курчак, 5 песи, 6 алма, 6 кыяр, 7 туп, 7 бәрәңге, 8 кишер, 9 суган, 10 эт.	Һәрберсе 15 данә
4.Театр эшчәнлеге өчен атрибутлар.	Битлекләр: кишер, суган, кыяр, бәрәңге, кәбестә, алма.	Һәрберсе 15 данә
5. Театр эшчәнлеге өчен атрибут лар.	1.Өстәл театры өчен атрибутлар (конус формасында): «Өч аю»: әти аю, әни аю, бала аю. 2. Өстәл театры өчен атрибутлар (конус формасында): «Кем нәрсә ярата»: песи, эт, аю, куян, кәҗә, әтәч. өстәл (зур, уртача зурлыкта, кечкенә); урындык (зур, уртача зурлыкта, кечкенә); караватъ (зур, уртача зурлыкта, кечкенә).	Һәрберсе 1 данә Һәрберсе 1 данә

“Без инде хәзер зурлар-мәктәпкә илтә юллар” проекты буенча
6-7 яшьлек балалар өчен

1.А 4 форматын а күрсәтмә рәсемнәр.	Үрдәк, бүре, әтәч, тавык, зур тычкан, кечкенә тычкан, китап, альбом, клей, линейка, ручка, карандаш, пенал, дәфтәр, кофе, пицца, бәрәңге фри, өчпочмак.	Һәрберсе 1 данә
	Шарлар - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә).	Һәрберсе 1 данә
	Сюжетлы рәсемнәр: куян чана шуа, аю чана шуа, бүре чана шуа, төлке чана шуа, үрдәк чана шуа, тавык чана шуа, тычкан чана шуа, төлке бии, керпе йоклый, бүре йөгерә,	Һәрберсе 1 данә

	төлке утыра, керпе уйный, аю йоклый, песи сөт эчә, эт ашый, төлке йөгерә, куян сикерә, тычкан ашый, әтәч җырлый, кыз кул юа, малай китап укый, кыз китап укый, төлке китап укый, куян китап укый, әни кул юа, әти йоклый, малай утыра, кыз бит юа, әби утыра, бабй йоклый.	
2. А 5 форматында таратма рәсемнәр.	Үрдәк, бүре, әтәч, тавык, зур тычкан, кечкенә тычкан, китап, альбом, клей, линейка, ручка, карандаш, пенал, дәфтәр, кофе, пицца, бәрәңге фри, өчпочмак.	Һәрберсе 15 данә
	Шарлар - (зәңгәр, кызыл, сары, яшел төсләрдә).	Һәрберсе 15 данә
	Сюжетлы рәсемнәр: куян чана шуа, аю чана шуа, бүре чана шуа, төлке чана шуа, үрдәк чана шуа, тавык чана шуа, тычкан чана шуа, төлке бии, керпе йоклый, бүре йөгерә, төлке утыра, керпе уйный, аю йоклый, песи сөт эчә, эт ашый, төлке йөгерә, куян сикерә, тычкан ашый, әтәч җырлый, кыз кул юа, малай китап укый, кыз китап укый, төлке китап укый, куян китап укый, әни кул юа, әти йоклый, малай утыра, кыз бит юа, әби утыра, бабай йоклый.	Һәрберсе 15 данә
8х10 форматында пиктог.	Бии, йоклый, утыра, ашый, эчә, уйный, сикерә, йөгерә, укый, рәсем ясый, җырлый, чана шуа, мин, кыз, малай, әби, бабай.	Һәрберсе 15 данә
15х20 форматында пиктограммалар	Бии, йоклый, утыра, ашый, эчә, уйный, сикерә, йөгерә, укый, рәсем ясый, җырлый, чана шуа, мин, кыз, малай, әби, бабай, куян, төлке, песи, эт, аю, әтәч, тавык, үрдәк, керпе, тычкан.	Һәрберсе 1 данә

3.5. Тәрбияченең эш көне бүленеше

№	Эш төрләре	Вакыт	Дәвамлылык
1.	ДиагностикаАна телен һәм татар телен үзләштерү дәрәҗәләрен билгеләү	Октябрь – апрель	Елга 2 тапкыр
2.	Йомгаклау эшчәнлекләре		Ел дәвамында
3.	Балалар белән күнел ачу		Ел дәвамында
4.	Ата-аналар белән бердэмлектә эшләү		Ел дәвамында
5.	Ата-аналарга һәм тәрбиячеләргә консультациялэр		Ел дәвамында
6.	Бәйрәмнәр		Ел дәвамында
7.	Халык бәйрәмнәре		Ел дәвамында
8.	Язучылар белән таныштыру		Ел дәвамында
9.	Группа почмакларындагы «Татарча сөйләшәбез” стендларындагы мәгълүматны вакытында алыштырып тору		Ел дәвамында
10.	Балаларны татар теленә, туган телгә өйрәтү буенча эти-әниләр белән индивидуаль консультацияләр, әңгәмәләр.		Ел дәвамында
11.	Бакча, район, шәһәр методберләшмәләрендә		Ел дәвамында

	катнашу		

Татар теле шөгыльләре зурлар төркемендә бер тапкыр төркемчәләргә бүлеп, бер тапкыр төркем белән. Мәктәпкә хәзерлек төркемнәрендә ике тапкыр төркемчәләргә бүлеп, бер тапкыр төркем белән үткәрелә. Шөгыльләр зурлар төркемендә 25мин., мәктәпкә әзерлек төркемендә 25-30 минут алып барыла. Белем бирү эшчәнлеге һәр яшь төркемендә атнага бер тапкыр режим моментларында оештырыла. Ул кабатлау, Үткәннәрне ныгыту, төрле уеннар, яисә мультфильм карау рәвешендә узарга мөмкин. Темалар бер-берсенә бәйләнешле итеп, балаларның яшь үзенчәлекләрен искә алып сайланган. Белем бирү эшчәнлекләренең темасы катлауландырылып, кабатлана бара, алар баланың сөйләм телен камилләштерү максатын күздә тотып төзелгән. Һәр теманы йомгаклау өчен, гомумиләштерү эшчәнлеге буларак, анимацион күренешләр дә эшләнгән. Телгә өйрәтүнең төп формасы һәм чарасы булып белем бирү эшчәнлеге алына. Ул системалы рәвештә план буенча үткәрелә, Планга индивидуаль эш тә кертелә. Өйрәнелгән сүзләр, сүзтезмәләр, диалоглар эшчәнлектән тыш уен вакытларында активлаштырыла һәм ныгытыла, кендәлек аралашуда кулланыла. Яңа сүзләрне, сүзтезмәләрне, ситуацияләрне балалар аңламаган очракта, тәрбияче рус телендә сөйли. Балаларга темадан тыш артык сүзләр, уеннар, җырлар, шигырьләр төп программаны үзләштергән очракта бирелә. Бала татар телендә сүзне дөрес әйтмәгән очракта, тәрбияче баланы тыңлап сүзең дөрес үрнәген бирә. Балалардан авазларның дөрес әйтелешен катгый таләп итмәскә кирәк. Тәрбияче сөйләмендә акцент, җирле диалект, аваз кимчелекләре булмаска тиеш. Тәрбияче сүзлек белән эшләгәндә татар һәм рус телләре өчен уртак сүзләргә таяна ала. Тәрбияче үзенең эшенә иҗади якын килергә, төрле алымнар, чаралар эзләп, аларны кулланырга тиеш. Укыту-методик комплекты кысаларында, лексик минимумны үзләштергән очракта, эшчәнлектә планлаштырылган уеннарның эчтәлеген үзгәртү, яңа алымнар кертү, баету хуплана. Төркемнәрдә балаларның һәм тәрбиячеләрнең татар телендә аралашулары һәрдаим булырга тиеш. Эшчәнлектә өйрәнелгән тел материалы, режим моментларында, уен эшчәнлеге аша (ситуатив күнегүләр,сюжетлы-рольле уеннар, Үстерелешле диалоглар, сәхнәләштерү һ. б.) ныгытыла. Рус телле балаларны татарча сөйләшергә өйрәткәндә балалар бакчасы коллективы һәм эти- әниләрнең бердәм позициядә булуы уңай нәтиҗә бирә.

3.6. Бәйрәмнәр һәм күңел ачу чаралары

Балалар бакчасында ел дәвамында төрле бәйрәмнәр, кичәләр, язучыларның туган көннәре, татар халкының милли бәйрәмнәре уздырыла. Болар “Сөмбелә”, “Нәүрүз”, “Сабантуй”; Г.Тукай, М.Җәлил, А.Алиш һәм башка язучыларның туган көннәре һ.б. бәйрәмнәр. Балаларда матурлыкны тоя, күрә белү сәләтен устерүдә, туган якны ярату,

халкыбызның гореф-гадәтләренә, йолаларына, милли бәйрәмнәренә ихтирам тәрбияләүдә халык педагогикасы чараларының йогынтысы зур. Тик балаларны халык авыз иҗаты белән таныштырганда тәрбияче яисә әти-әни аны матур, тәэсирле итеп укырга яисә сөйләргә тиеш. Болардан тыш халык авыз иҗаты җәүһәрләре - әкиятләр, мәкаль-әйтемнәр, сынамышлар, табышмаклар,балалар уеннары, фольклор әсәрләрен куллану зур әһәмияткә ия. Бәйрәмнәр – халыкны милләт итеп берләштерә торган чараларның берсе. Шул фикерне истә тотып, шушы юнәлештә бәйрәмнәр үткәрү матур традициягә әйләнде. Һәр бәйрәм ахырында төрле милли ризыклар белән чәй эчү оештырыла. Мондый чаралардан балалар да, олылар да бик канәгать кала, шуңа алар һәр кичәне, бәйрәмне көтеп ала, үзләре дә бик теләп катнаша.

3.7. Норматив һәм норматив-методик документлар.

1.Зарипова З.М. Методическое пособие для воспитателя к рабочей тетради «Татарча сейлэшэбез» для детей 4-5 лет.
2.Зарипова З.М. Методическое пособие для воспитателя к рабочей тетради «Татарча сейлэшэбез» для детей 5-6 лет.
3.Зарипова З.М. Методическое пособие для воспитателя «Татарча сейлэшэбез» по обучению татарскому языку детей 6-7лет.
4.Зарипова З.М. «Татарча сейлэшэбез». Рабочая тетрадь для детей 4-5 лет, изучающих татарский язык с комплектом
5.Зарипова З.М. «Татарча сейлэшэбез» .Рабочая тетрадь для детей 5-6 лет, изучающих татарский язык с комплектом
6.Зарипова З.М. «Татарча сейлэшэбез». Рабочая тетрадь для детей 6-7 лет, изучающих татарский язык с комплектом
7.Аудио-приложения к учебно-методическому комплекту для детей 4-5 лет «Минем еем».
8.Аудио-приложение к учебно-методическому комплекту для детей 5-6 лет «Уйныйуйный Үсэбез».
9.Аудио-приложение к учебно-методическому комплекту для детей 6-7 лет «Без инде хэзер зурлар, мэктэпкэ илтэ юллар».
10.Шаехова Р. К. Методическое пособие к рабочей тетради. «Мэктэпкэчэ яшьтэгелэр элифбасы. Авазларны уйнатып. 1-2 кисэк».
11.Шаехова Р. К. Рабочая тетрадь №1. «Мэктэпкэчэ яшьтэгелэр элифбасы. Авазларны уйнатып. Беренче кисэк».
12.Шаехова Р.К. Рабочая тетрадь №2. «Мэктэпкэчэ яшьтэгелэр элифбасы. Авазларны уйнатып. Икенче кисэк».
13.Шаехова Р. К. «Раз словечко, два словечко». Занимательное обучение татарскому языку.

14.Шаехова Р.К. Региональная программа дошкольного образования.
15.Закирова К.В. «Балачак аланы». Хрестоматия для воспитателей и родителей.
16.Закирова К.В. «На поляне детства» Хрестоматия для воспитателей и родителей.
17.Закирова К.В. «Балачак - уйнап-келеп Үсэр чак». Методическое пособие для воспитателей детских садов и инструкторов по физкультуре.
18.Аудио-приложение к учебно-методическому пособию «Шома бас», включающее 33 татарские танц. композ., адаптированные для обучения детей от 3 до 7 лет.
19.Хазратова Ф.В. «Туган телдэ сейлэшэбез» Методическое пособие для воспитателей.
20.Хазратова Ф.В. «Туган телдэ сейлэшэбез» Демонстрационный, раздаточный материал для детей татарской группы 2-3 лет.
21.Хазратова Ф.В, Шарафутдинова З.Г, Хабибуллина И.Ж «Туган телдэ сейлэшэбез» Методическое пособие для воспитателей. 4-5 лет
22.Хазратова Ф.В. «Туган телдэ сейлэшэбез» Демонстрационный, раздаточный материал для детей татарской группы 4-5 лет.
23.Хазратова Ф.В, Шарафутдинова З.Г, Хабибуллина И.Ж «Туган телдэ сейлэшэбез» Рабочая тетрадь для детей 4-5 лет.
24.Анимационные сюжеты на татарском языке для детей 4 -5 лет, по проекту « Минем еем”
25.Анимационные сюжеты на татарском языке для детей 5 -6 лет, по проекту « Уйный - уйный Үсэбез”
26.Зарипова З.М. “Туган телдэ сейлэшэбез” Методическое пособие для воспитателей татарских групп ДОУ 5-7 лет.
27.Зарипова З.М. Демонстрационный материал к занятиям “Туган телдэ сейлэшэбез” для детей 5-7 лет татарской группы.
28.Аудио-приложение к учебно-методическому комплекту для детей 2-3 лет «Туган телдэ сейлэшэбез» CD-диск.
29.Аудио-приложение к учебно-методическому комплекту для детей 3-4лет «Туган телдэ сейлэшэбез» CD-диск.
30.Аудио-приложение к учебно-методическому комплекту для детей 4-5лет «Туган телдэ сейлэшэбез» CD-диск.
31.Аудио-приложение к учебно-методическому комплекту для детей «Балалар бакчасында эдэп - эхлак тэрбиясе»
32.Методическое пособие к аудио-приложению «Шома бас» по обучению детей дошкольного возраста татарским танцевальным движениям.
33.Видео - приложение к учебно - методическому комплекту по обучению детей дошкольного возраста татарским танцевальным движениям “ Шома бас”
34.Зарипова З.М, Исаева Р.С ‘Үстерешле уеннар” Методическое пособие.

35.Зарипова З.М, Габдрахимова А.Х, Миникаева А.Т. Методическое пособие для воспитателей детских садов «Непосредственно образовательная деятельность в детском саду»
36.Обучение русскоязычных детей татарскому языку в детском саду: Программа, Методические рекомендации, Диагностический материал.
37.Ибрагимова З.Г., Гилязутдинова Г. Р., Залялютдинова Ф. Д., Гибадуллина А,К. “Эйлэн - бэйлэн” Хрестоматия для дошкольных образовательных организаций. 4-5 лет.
38.“ Балалар деньясы” ” Хрестоматия для дошкольных образовательных организаций. 5-6 лет.
39.Ибрагимова З.Г., Гилязутдинова Г. Р., Залялютдинова Ф. Д., Гибадуллина А.К. “Эйлэн - бэйлэн” Хрестоматия для дошкольных образовательных организаций. 5-6 лет.
40.Планирование деятельности обучению дошкольников татарскому языку
41.Мультипликационные фильмы студии «Союзмультфильм» на татарском языке (Выпуск №1).
42.Мультипликационные фильмы студии «Союзмультфильм» на татарском языке (Выпуск №2).
43.Мультипликационные фильмы студии «Союзмультфильм» на татарском языке (Выпуск №3).
44.Мультипликационные фильмы студии «Союзмультфильм» на татарском языке. Выпуск №4.
45.Мультипликационные фильмы студии «Союзмультфильм» на татарском языке (Выпуск №5).
46.Диск «Танцы народов Поволжья »
47.CD -диск «Биилэр итек-читеклэр», «Пляшут наши сапожки».
48.Аудио-китап «Татар экиятлэре», «Сказки на татарском языке» CD-диск.
49.Гаффарова С. М. «Изучаем русский язык» Демонстрационный материал для средней группы.
50.Гаффарова С. М. «Изучаем русский язык» Демонстрационный, раздаточный материал для детей 6 - 7 лет.
51.Гаффарова С.М. «Изучаем русский язык» Демонстрационный, раздаточный материал для детей 5-6лет.
52.Гаффарова С. М. «Изучаем русский язык» Рабочая тетрадь для детей 4-5 лет, изучающих русский язык с комплектом наклеек.

3.8. Кулланылган эдэбият:

1. Шэехова Р.К. Төбэкнең мэктэпкэчэ белем биру программасы.
2. Шэехова Р.К. Раз-словечко, два- словечко...Хэтер. 2011.
3.Зарипова З.М., Кидрячева Р.Г. Балалар бакчасында рус балаларына татар теле өйрэтү программасы. «Идел-Пресс», 2013.

4. Зарипова З.М., Кидрячева Р.Г. “Татарча сейлэшэбез”. 4-5 яшьлек балаларны татар теленэ өйрэтү буенча методик ярдэмлек, «Хэтер», 2011
5.Зарипова З.М., Кидрячева Р.Г. “Татарча сейлэшэбез”. 5-6 яшьлек балаларны татар теленэ өйрэтү буенча методик ярдэмлек, «Хэтер», 2012
6.Зарипова З.М., Кидрячева Р.Г. “Татарча сейлэшэбез”. 6-7 яшьлек балаларны татар теленэ өйрэтү буенча методик ярдэмлек, «Татарстан китап нэшрияты», 2012.
7. Ф.В. Хэзрэтова “Туган телдэ сейлэшэбез”, 4-5 яшьлек балаларны туган телдэ сейлэшергэ өйрэтү ечен методик ярдэмлек. Инновацион технологиялэр Үзэге. Казан, 2013
8. Зарипова З.М., Кидрячева Р.Г. “Туган телдэ сейлэшэбез”. 5-7 яшьлек балаларны татар теленэ өйрэтү буенча методик ярдэмлек, «Хэтер», 2016.
9.Закирова К.В., Муртазина Л.Р. “Эй, уйныйбыз, уйныйбыз”.- Казан, 2013.
10.Зарипова З.М., Исаева Р.С. ‘Үстерешле уен”.- Казан, 2013.
11. К. В. Закирова, Л. Р. Мортазина, Балачак-уйнап,көлеп үсэр чак. -Казан. 2012 (балалар бакчасында уеннар)
12. К. В. Закирова, “Балачак аланы”. төзүчесе Казан. 2011.
13. “На поляне детства” автор-составитель К. В. Закирова, Казань 2011
14. Л. С. Выготский, П. Я. Гальперин, В. В. Давыдов, Е. А. Пассов “Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению”. - Москва, 1989.
3. М.Зарипова, Р.Г.Кидрячева Л.Э.Шэрипова. Рус балаларына татар теле өйрэтү программасы. Казан , 2011
15.З.М.Зарипова, А.И.Камалова, И.И.Хэмитова “Туган телем - беек анам теле.” Яр Чаллы , 2004
16. М.А. Васильева, В.В. Гербова, Т.С. Комарова “Балалар бакчасында тэрбия һэм белем биру программасы” Казан, “Мэгариф” нэшрияты. Москва, “Мозаика-Синтез”, 2006 ел.
17. Р.К.Шаехова “Төбэкнең мэктэпкэчэ белем биру программасы” Казан, 2012 ел.
18.Куанычым – Багалмам Балалар бакчасы тэрбиячелэре һәм эти – әниләре өчен хрестоматия Казан 2024.
19.Куаныч төбәкнен мәктәпкәчә белем биру программасы. Казан 2024.